

SZAKDOLGOZAT

RÁCZ BARBARA

2024.

**Magyar Agrár és Élettudományi Egyetem
Szent István Campus
Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdasági Intézet
Vidékfejlesztési Agrármérnöki Alapképzési Szak**

CSALÁDI GAZDASÁGOK HELYZETE ÉS FEJLESZTÉSI ALTERNATÍVÁI

Belső konzulens: Dr. Bringye Bernadett
egyetemi docens

Belső konzulens intézete/tanszéke:

Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Készítette: Rácz Barbara

**Gödöllő
2024.**

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	1
1. Szakirodalmi áttekintés	4
1.1. A családi gazdaságok kialakulása és meghatározása	4
1.2. Agrártámogatások és az agrárfinanszírozás kialakulása	9
1.3. Közös agrárpolitika	10
1.4. Földtörvény – A tulajdonszerzési jogosultság	12
1.5. Családi gazdaságok napjainkban	13
2. Kutatás	16
2.1. Kutatás célja és módszertana	16
2.2.2. Utánpótlás nevelés, agrárszakképzés jelenlegi helyzete Magyarországon	22
2.2.3. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara szakértőjével készített interjú	26
3.2.4. Családi gazdálkodók szerepe a magyar mezőgazdaságban kérdőív elemzése	29
3. Következtetések és javaslatok	42
4. Összegzés	44
Források	45
Táblázatok, Ábrák jegyzéke	48
ÁBRÁK JEGYZÉKE	48
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	49
Mellékletek	50
Hallgatói nyilatkozat	53
Konzulensi nyilatkozat	54

1. BEVEZETÉS

Számomra mindig is fontos volt a családi gazdaságok szerepe, hiszen az én közvetlen családi környezetemben a megélhetést a mezőgazdaságunk adja, ami őstermelői családi gazdálkodói formában működik. Jelenleg a gazdaságunk 4 személyből áll, a szüleimből és a testvéreimből, aki 18 éves és most kezdte meg a növénytechnikusi tanulmányait. A mezőgazdaságban napjainkban nagy problémát jelent a generációváltás okozta nehézségek megoldása, a környező országokban és hazánkban is.

Sajnos statisztikai adatokkal lehet alátámasztani, hogy a 65 évnél idősebb korosztály vagy nem tudja átadni a gazdaságot örökösnek, vagy még nem szeretné. Ez egy spirálként hat a mezőgazdaságra, hiszen az idősödő korosztály már nem annyira hatékonyan és innovatívan használja a technika által felkínált segítségeket, mint a 14-40 éves korosztály.

A precíziós gazdálkodást (drón technológia, digitális teremterképek stb.) a fiatalabb korosztály hamarabb alkalmazná, könnyebben megtanulná alkalmazni, mint az idősebb korosztály. A kutatásom során azt szeretném vizsgálni, hogy milyen összetétele van a most működő családi gazdaságoknak. Az átrendeződések a „papíros családi gazdálkodók” alatt értem, hogy csak a nevüket adták a gazdasághoz, még megmaradtak-e vagy a jogszabályi változások és a megszorítások fehéritették-e a gazdaságnak ezt a részét.

Szeretnék kitérni arra, hogy a támogatások milyen fontosak, és melyek a legnépszerűbbek az általam megkérdezett rétegben. Illetve kitérek arra a rétegre is, akik még nem vettek igénybe soha támogatást.

Kíváncsi vagyok, hogy mi az a hátráltató tényező, ami miatt nem pályáztak a jelentős pénzüsszeget jelentő támogatásra.

Arra gondoltam, hogy a kutatásommal átfogó képet tudok kapni, hogy mi az, amit fejleszteni kellene, milyen úton kell elindulni ahhoz, hogy merjenek pályázatot beadni a gazdálkodók.

Napjainkban a vidék egyre jobban felértékelődni látszik mindenki körében, hiszen a legtöbb élelmiszer, élelmiszeralapanyag ott termelődik meg. A COVID 19 fellendítette a turizmusnak egy olyan ágát, ami arra ösztönözte az embereket, hogy kipróbálják magukat, mint gazdálkodók. Kaphattak egy kicsi betekintést egyes családi gazdaságok működésébe.

Ezzel a lehetőséggel is kicsit közelebb vannak hozva a fővárosban élők a vidékiekhez, hiszen testközelből meg tudják nézni és átélni, hogy a gabonából a kenyér, és a baromfiból a rántotthús milyen módon kerül az asztalra.

Szerintem még mindig megoldatlan probléma, hogy nehéz találni egyes gazdaságokba munkaerőt, aki segíti a gazdaságokat. Sajnos a mezőgazdaság egy olyan idénymunka, amit sokan nem engedhetnek meg magunkat, hogy a biztos keresetüket feláldozzák azért, hogy egy növekvő mezőgazdasága besegítsenek. Ezért is fontos a család.

A szakdolgozatom készítése során a következő kutatási célokat fogalmaztam meg:

Szekunder kutatás során kitűzött célok:

1. célkitűzés: A családi gazdaságok kialakulásának bemutatása
2. célkitűzés: Az agrártámogatások és agrárfinanszírozás kialakulásának bemutatása
3. célkitűzés: Közös Agrárpolitika múltja és jövője bemutatása
4. célkitűzés: Földtörvény és földszerzési jogosultságra vonatkozó jogszabályok áttekintése, bemutatása
5. célkitűzés: Az új törvény alapján a családi gazdaságok működésének bemutatása hazánkban

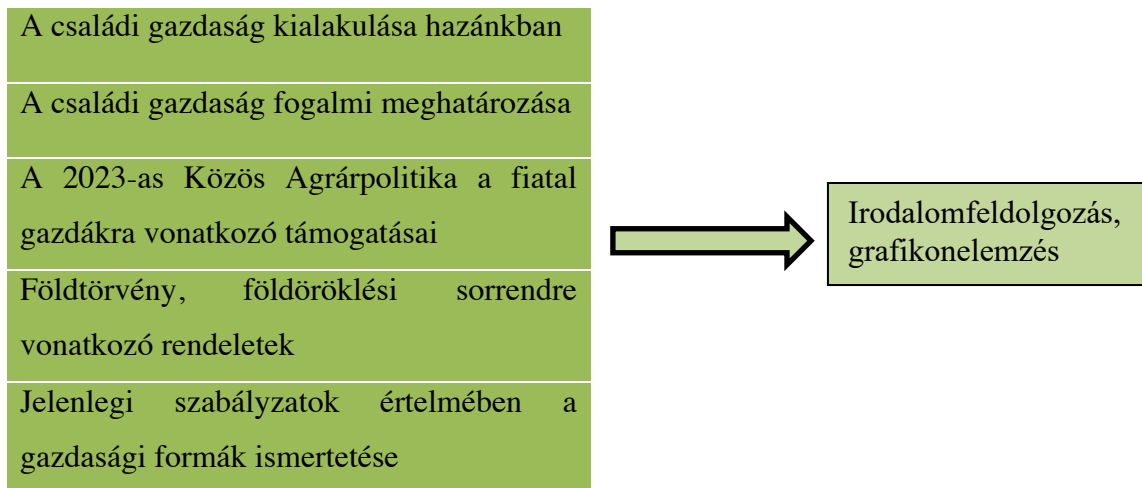
Primer kutatás során kitűzött célok:

6. célkitűzés: Nemezi Agrárgazdasági Kamarával való interjú készítése során felmérni a családi gazdaságok támogatottságának jelenlegi helyzetét
7. célkitűzés: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatallal folytatott interjú készítése során tanulmányozni az agrárium szakirányt választó diákok számát
8. célkitűzés: A magyarországi családi gazdálkodók szemszögéből megvizsgálni a jelenlegi támogatottsági rendszert.

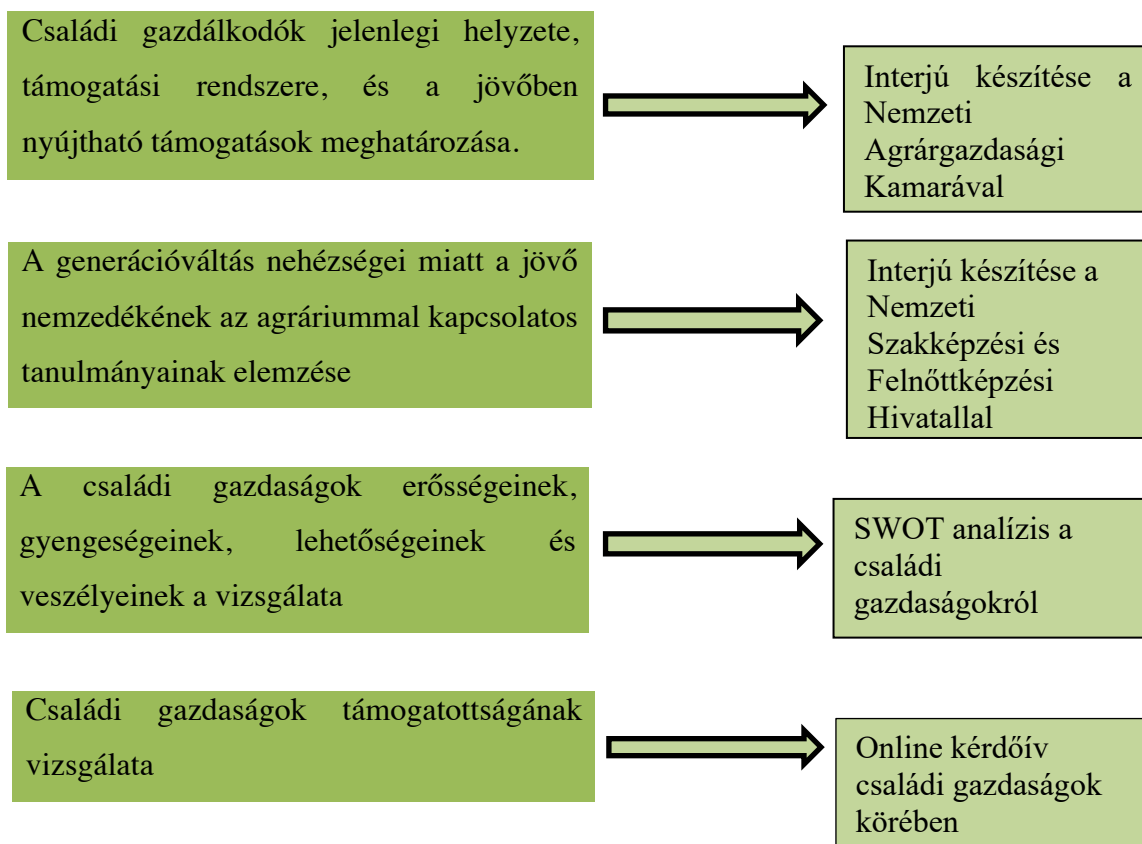
Kutatásom az 1. ábrán bemutatott logikai séma szerint haladt.

1. ábra A családi gazdaságok támogatási rendszerének kutatási sémája
 Forrás: saját szerkesztés

SZEKUNDER ADATFORRÁSOKRA ÉPÜLŐ KUTATÁS

PRIMER ADATFORRÁSOKRA ÉPÜLŐ KUTATÁS

1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

1.1. A családi gazdaságok kialakulása és meghatározása

Mi az, amire az emberek elsőnek gondolnak, amikor családi gazdaság, mint téma felmerül egy társalgás alkalmával? Nyilván az, hogy a családoknak több generációja egyesül és közösen dolgoznak, azon, hogy a birtokukban lévő területeken termeljenek. Ennek több tényezője is igazságot rejt, hiszen a családi gazdaságnak, mint fogalomnak a nevében is benne van, hogy kik lehetnek a tagok és milyen gazdasági tevékenységet folytatnak. Azaz a család tagjai folytathatnak termelési tevékenységet.

Az alábbiakban a családi gazdaságok kialakulását elméleti síkon fogom vizsgálni, a rendelkezésemre álló szakirodalmak segítségével.

„Az elméleti irodalomban a mezőgazdasági üzemszervezetekre vonatkozóan több csoportosítást is megkülönböztethetünk. Az első Allen és Lueck (1998) tipológiája, amely a mezőgazdasági üzemeknek három típusát különbözteti meg:

1. A tiszta **családi gazdaság**, ahol a farmer egyedül birtokolja az outputot és az inputok, valamint a farm vagyona fölötti ellenőrzést.
2. A másik ideáltípus az iparszerű korporáció (ipari farm), amely sok ember tulajdona, és a munkaerőt nagyszámú, specializált bér munkás biztosítja.
3. Köztes formaként definiálják a mezőgazdasági társaságot, amelyben két-három tulajdonos osztozik az outputon és a tőkén, valamint mindegyik tulajdonos dolgozik is a farmon.” (Mitzik, 2018, p. 58.)

1. táblázat A mezőgazdasági üzemtípusok tipológiája
Forrás: Swinnen – Christiaensen – Felton – Taylor (1993), p. 100.,

	Menedzsment	Vállalkozó	Munkaerőforrás	Munkaidő forrása	Farm mint jövedelem-forrás
Családi farm	család	család	család	>50%	>50%
Családi farm bér munkával	család	család	család/ bér munka	>50%	>50%
Szövetkezet	család	család	család	*	*
Részmunkaidős farm	család	család	család	<50%	<50%
Szerződéses farm	család/szállító	család/szállító	család	*	*
Családi korporáció	család/alkalmazott menedzser	család/bérlők	család/ bér munka	*	*
Ipari farm	alkalmazott menedzser	bérlő	bér munka		

Ahogy az első táblázatból is leolvasható a család, mint menedzsment, vállalkozó és munkaerőforrás is az ipari farm kivételével mindenhol jelen van. Ebből arra lehet következtetni, hogy már 1993-ban is jelentős volt a családi tulajdonokban és a családi menedzselés alatt álló gazdaság. Ez alól kivételt képez az ipari farm, ahol az alkalmazott menedzser alkotta a menedzseri szintet és a vállalkozói részt vitte a bérlő. A táblázat alapján arra tudok következtetni, hogy a családi farmnak és a családi farmnak bér munkával kiegészülve nagyobb volt a munkaidő befektetése, és ezzel arányosan a farm, mint jövedelemforrás is nagyobb hasznot biztosított a családok számára. Ezzel ellentétbe lehet állítani a részmunkaidős farmot, mert a munkaerő forrása nyilván kisebb, mint 50% és ezzel szintén arányos, hogy a jövedelemforrás 50% alatt található.

„Swinnen és szerzőtársai (1993) úgy érvelnek, hogy bizonyos konszenzus alakult ki, hogy mit kell tekinteni a **családi gazdaságok** legfontosabb jellemzőinek. A farmot a család menedzseli; a munka legnagyobb részét a család adja; a beruházások, illetve a tőkebefektetések kockázatának túlnyomó részét a család viseli; a mezőgazdasági termelés a legfontosabb tevékenység és bevételi forrás a család számára; végezetül a család a farmon él. A fentiekből következően a családi farm olyan entitás, amely a vállalkozó, a menedzser és munkás szerepeit ugyanabban a családban kombinálja. Másrészt a családi farmon belül a háztartás és a vállalkozás csak elméletileg választható szét, gyakorlatilag azonban nem.” (Mitzik, 2018, p. 61.)

2. ábra A gazdaságok családi munkaereje
Forrás: ksh.hu, 2007 alapján saját szerkesztés

A Központi Statisztikai Hivatal honlapján közzétett adatok alapján a fent látható saját készítésű diagrammon szeretném bemutatni, hogy 2000-től a családi gazdaságok munkaereje egyre inkább csökkenő tendenciát mutatott, pedig a számadatokba beletartozik a gazdaság tulajdonosának minden családtagja (a tankötelezettség felső korhatára felett), beleértve magát a tulajdonost is, aki az elmúlt 12 hónapban a gazdaságban és annak részére mezőgazdasági munkát végzett. (ksh.hu, 2007) Ennek mi lehet az oka? Miért lett kisebb a gazdaságok családi munkaereje? Magyarország az Európai Unióhoz (továbbiakban: EU) 2003. április 12-én csatlakozott. A csatlakozással az is járt, hogy az EU szabályait el kellett fogadni és azokat követni kellett. Már az is nagy változás lehetett a gazdálkodók számára, hogy nem csak a FAO előírásainak kellett megfelelni, hanem már készültek az EU szabályozásaira is.

A Közös Agrárpolitikának (továbbiakban: KAP) 2003 júniusában újabb szabályozása került megszavazásra. A folyamatos termelés szabályozások és a környezet minőségének megőrzésére való törekvés is lehet, hogy olyan nehézségeket görgetett a gazdálkodók elé, hogy inkább feladták a gazdaságukat, és „biztosabb” munkahelyet kerestek.

Magyarországon belül 2001-ben született meg az ötlet, a családi gazdaságok alakuljanak, majd 2002-ben megkezdődött a folyamat, és sorra kezdtek megalakulni a 300 ha alatti „családi” jelzővel ellátott családi gazdaságok (Nagy, 2019).

Elsősorban azért alakították ki az őstermelői működési formát, hogy a rendszerváltás okozta nehézségeket és átrendeződéseket, a munkanélküliséget és a szegénységet csökkentse azzal, hogy előállítanak saját termékeket ezzel ellátva a saját háztartásukat, illetve a felesleget értékesíteni tudják, ebből bevételre tudnak szert tenni.

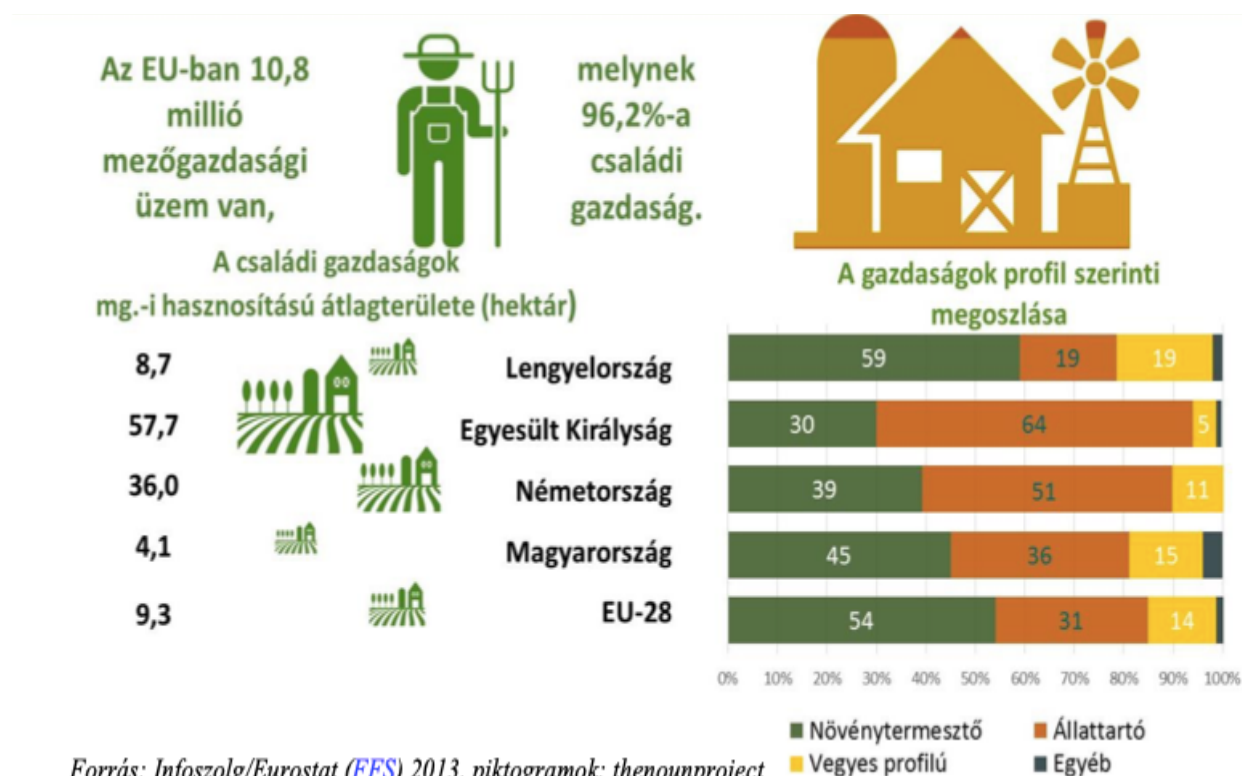
„A hétköznapi szóhasználatban előforduló családi/egyéni gazdaság, gazdálkodó család, paraszti gazdaság, mezőgazdasági családi üzem vagy kistermelő fogalmak első hallásra szinonimnak tűnhetnek, de agrárközgazdasági, jogi, statisztikai vagy adózási szempontból eltérnek egymástól. A mai családi gazdaságok (cs.g.) kialakulásának **hazai története** a rendszerváltásig vezethető vissza, amikor megszűnt a nagyüzemek (állami gazdaság, TSZ) mellett működő háztáji gazdálkodás összefonódó **kettős üzemstruktúrája**, és megjelentek a piacgazdaságra jellemző ágazati szereplők; a társas vállalkozások, egyéni gazdaságok és a ház körüli termelést folytatók. Az ágazatban végbemenő változások közül kettőt emelnék ki: a szereplők számának drasztikus csökkenését (koncentráció és integráció) és az uniós csatlakozást követően a Közös Agrárpolitika (KAP) piacsabályozó és támogatáspolitikai eszközeinek megjelenését.” (Országgyűlés Hivatala, 2017)

Ha a KSH adatok alapján elkészített diagramot és a családi gazdaságok kialakulásának dátumát és körülményeit összevetjük, akkor látható, hogy kialakulásuk és szabályozások, EU

csatlakozás, KAP reform előtt a statisztikai adatok alapján sokkal nagyobb munkaerővel rendelkeztek. Szépen kirajzolódni látszik a második táblázat adatai alapján, hogy csökkennek a családi gazdaságok munkaerejének a számai. Ennek az oka lehet az, hogy a jogszabályi keretek közé rendeződés során lemorzsolódás történt, vagy az urbanizáció annyira erős volt egyes településeken, hogy nem volt már, aki a mezőgazdasággal foglalkozzon, inkább a város felé vette az irányt.

3. ábra Mezőgazdasági üzemek az Európai Unióban (2013)

Forrás: Országgyűlés Hivatala, 2017.

Forrás: Infoszolg/Eurostat (FFS) 2013, piktogramok: thenounproject

A harmadik ábra egy remek szemléltető eszköz, mert komplexen és figyelemfelkeltően összesíti a mezőgazdasági üzemekhez kapcsolódó statisztikai számokat. Németország, mint alapító tag 1958 óta tagja az Európai Uniónak, míg Magyarország 2003 április 12-én, Lengyelország 2004-ben és az Egyesült Királyság 1973-ban (azóta 2020-ban kilépett az EU tagállamai közül).

Továbbá az ábrát azért tartottam még hasznosnak, mert a mezőgazdasági üzemek megoszlását mutatja az Európai Unióban 2013-as évben (ekkor már Magyarország 10 éve tagállam), és remekül szemlélteti a családi gazdaságok helyzetét Magyarországon.

Az EU-ban 10,8 millió mezőgazdasági üzem 96,2%-án családi gazdálkodás folyik. Magyarországon átlagban a mezőgazdasági hasznosítású területekből 4,1 ha terület állt

rendelkezésre családi gazdaságok számára, ebből is 45%-ot a növénytermesztés, 36%-ot az állattartás, 15%-ot a vegyes profilú gazdaságok majd a fennmaradó 1% megoszlik az egyéb kategóriában.

Ez a statisztikai megoszlás a mai napig fennáll, sajnos az állattartás egyre kisebb részt kap a mezőgazdaságban. Lengyelországban a növénytermesztő telepek dominálnak, míg a többi, szereplő tagállam közötti megoszlás mondható, hogy nagyjából azonos.

1.2. Agrártámogatások és az agrárfinanszírozás kialakulása

Az agrártámogatások kialakulását időbeli megoszlás szerint a 4. ábra ismerteti.

4. ábra Agrártámogatások és agrárfinanszírozás kialakulása

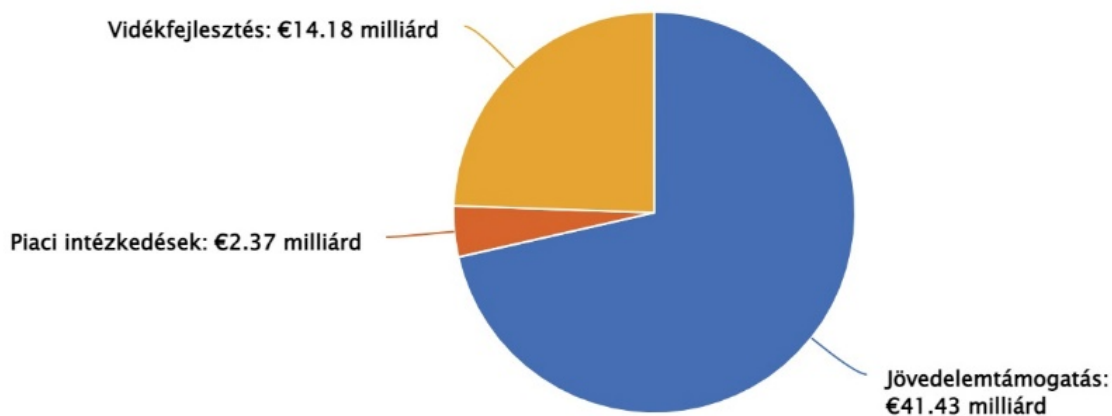
Forrás: saját szerkesztés Olajos, 2008. alapján

Évszám	Esemény
1950- es évek	- Termelőszövetkezetek a magyar faluk nagyüzemévé váltak - Fejlesztések hatására növekednek a termésátlagok, modernizációs folyamat elkezdődik, kevesebb munkaerőre van szükség - Állattenyésztési reform által világpiacon is megjelenünk jobban eladható kínálattal - Hitelengedési reform- a gyenge termésátlagot produkáló, kedvezőtlen adottságokkal rendelkező szövetkezetek számára lehetőség, ha nem tudták a hitelt visszafizetni
1960-as évek	- Üzemviteli támogatás, azoknak akiknél a termelés nem érte el a megfelelő átlagot - Gépállomási díjkedvezmény- gépparkok fenntartására és vásárlására vonatkozott - Tehénészetek részére nyújtott támogatások: beruházások és fenntartási költségek fedezésére - Futóhomok megkötésére, talajerózió megakadályozása érdekében támogatás a szőlő és gyümölcsfa telepítésre (Nyírség almásai, Kiskunság barackosai) - Erdősítési program - Ár kiegészítési támogatás
1970-es évek	- Magán gazdaságok minimális fejlesztési lehetőségeinek utat adnak - Központi keretből finanszírozzák a mezőgazdasági nagyüzemi ágakat - Agrár-ipari forradalom során az extenzív kultúrák termelése rohamosan növekszik
1990-es évek	- Gépberendezési támogatások - Infrastrukturális beruházások - Agrárfinanszírozások rendszere kialakul (1995) - Uniós agrárpolitika hatásai már érezhetőek - Szaktanácsadási támogatás - Erdőgazdasági szövetkezet alapításának támogatása - Nemzeti Agrárprogramot megalapítják (1997) - Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium megalakulása (1998) - Saját kezdeményezésű agrár-környezetvédelmi és vidékfejlesztési programok elindulnak

1.3.Közös agrárpolitika

A KAP arra irányul, hogy támogassa az agrártermelőket, javítsa a mezőgazdasági termelékenységet, és ezáltal biztosítsa, hogy a fogyasztók folyamatosan és megfizethető áron hozzájuthassanak a szükséges élelmiszerekhez. Továbbá tisztességes megélhetést biztosítson az uniós gazdáknak, segítse az éghajlatváltozás elleni küzdelmet és a fenntartható erőforrás-gazdálkodás kialakítását. Az Európai Unió szerte elősegítse a vidéki területek és tájak megőrzését, életben tartsa a vidéki térségek gazdaságát azáltal, hogy ösztönzi a munkahelyteremtést a mezőgazdaságban, az agrár-élelmiszeriparban és a kapcsolódó ágazatokban. A KAP az összes uniós tagországra kiterjed, ez a saját szakpolitikája. Irányítása és finanszírozása uniós szinten, uniós költségvetési források felhasználásával történik, ahogyan a 4. ábrán látható, hogy a KAP milyen területeket finanszíroz mekkora összegekben.

5. ábra A KAP finanszírozása
Forrás: ec.europa.eu, 2019

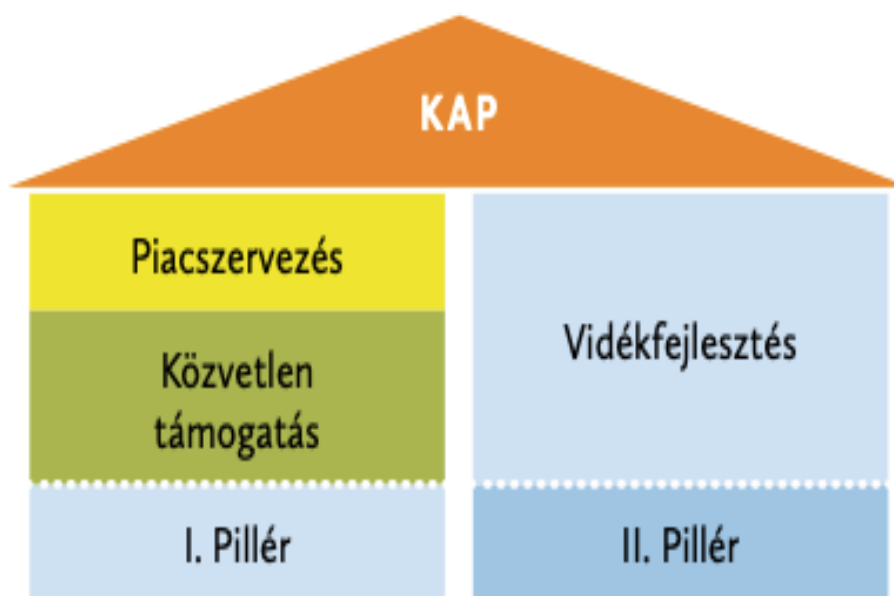
„A mezőgazdasági termékeknek egyetlen nagy, közös európai piaca van, ahol a mezőgazdaság közös közelítésmód szerinti támogatásával egyenlő versenyfeltételeket lehet teremteni a gazdálkodóknak a belső piacon és a világpiacon egyaránt. Az uniós szintű agrárpolitika lehetővé teszi, hogy közös szabályok érvényesüljenek az egységes piacon, hogy

szükség esetén ki lehessen védeni a piac ingadozásait, és hogy az európai mezőgazdaság egyre versenyképesebbé váljon.

A közös agrárpolitikának három területe van, amelyek szervesen kapcsolódnak egymáshoz: a piacszerzés, a közvetlen támogatás, és a vidékfejlesztés. Ezekből áll össze a KAP két pillére, amelyek közül az I. pillért a piacszerzés és a közvetlen támogatás, míg a II. pillért a vidékfejlesztés alkotja.” (Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, 2016.)

2023-2027-ben megújul a Közös Agrárpolitika, aminek köszönhetően kitűzték célul, hogy „a mezőgazdasági ágazat nagyobb mértékben járuljon hozzá az **EU környezetvédelmi és éghajlat-politikai céljainak** eléréséhez, **célzottabb támogatást** nyújtson a kisebb gazdaságoknak és nagyobb **rugalmasságot** tegyen lehetővé a tagállamok számára, hogy az intézkedéseket a helyi viszonyokhoz igazíthassák.” (consilium.europa.eu, 2022)

4. ábra KAP pillérek
Forrás: nak.hu, 2016

Az új KAP tartalmazza többek között a fiatal mezőgazdasági termelők részére nyújtott kiegészítő támogatásnak a leírását. Azért is fontos, hogy megfelelő támogatási rendszer alakuljon ki, mert a gazdálkodás megkezdése nagyon magas költségekkel tud járni, illetve az induló gazdaságok hitelképessége is csekély, hiszen fedezethiány lehet. Azzal, hogy ez a lehetőség benne van az új KAP-ban, nagyban segíthet azon a problémán, hogy a generációváltás okozta nehézségek megoldódjanak. A területi határ is emelkedett 300 hektárra, ami egy érdemi

emelkedésnek számít, illetve mutathatja is az országunk elköteleződését és támogatását a fiatal gazdák felé.

A demográfiai háttérben olvasható, hogy a „2010 óta rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy fokozatosan csökken az új belépők és ebből következően a 40 évnél fiatalabb termelők száma, míg ez a szám 2019-re történelmi mélypontra esett vissza. Az összes kérelmező létszámának 2,5%-át tették ki az új belépők (4 193 cég és magánszemély), míg ezek közül a 40 évnél fiatalabbak csak 1528-an voltak, ami a teljes sokaság kevesebb, mint 1%-a volt. A területi adatokat érintően látható, hogy jelentősen csökkent az új belépőknél lévő területnagyság, ami a teljes támogatható terület 1,3%-át tette ki 2019-ben, míg csak 0,4%-át a 40 évnél fiatalabb kezdő mezőgazdasági vállalkozások esetében.” (kormany.hu, 2022.)

„A vonatkozó nemzeti jogszabályban lefektetett, mezőgazdasági vagy erdészeti szakirányú képzettséggel kell rendelkezni. A képzettségi előírás minimum 2 év releváns mezőgazdasági szakmai gyakorlattal kiváltható. A 2023 előtt belépő, de az 5 éves időtartamot még nem letöltő fiatal gazdák („átmeneti fiatal gazdák”) a fennmaradó években továbbra is igényelhetik a támogatást, de már az új fajlagos összegekre lesznek jogosultak.” (kormany.hu, 2022.)

De ki is az a fiatal földműves? Az a földműves, aki az elővásárlási, illetve előhaszonbérleti jog gyakorlása időpontjában elmúlt 16 éves, de a 40. életévét még nem töltötte be.

1.4.Földtörvény – A tulajdonszerzési jogosultság

A bekezdésben szeretném ismertetni a Földtörvény, a tulajdonszerzési jogosultságára vonatkozó rendeleteket, többek között a földtulajdon mértékének meghatározását, elővásárlási jogot és az elővásárlási sorrendet. Illetve szeretném még érinteni a pályakezdő gazdálkodót szabályozó törvényt is.

„A **2013. évi CXXII. Törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról** 10§ (1) Ha e törvény másként nem rendelkezik, a föld tulajdonjogát belföldi természetes személy és tagállami állampolgár szerezheti meg. A földművesnek nem minősülő belföldi természetes személy és tagállami állampolgár – (3) bekezdésben meghatározott személyek kivételével – akkor szerezheti meg a föld tulajdonjogát, ha a birtokában álló föld területnagysága a megszerezni kívánt föld területnagyságával együtt nem haladja meg az 1 hektárt. A (2) bekezdésben foglaltakat nem kell alkalmazni, ha földművesnek nem minősülő belföldi természetes személy vagy tagállami állampolgár a tulajdonjogot átruházó személy közeli hozzátartozója.

18 § (1) A föld eladása esetén az alábbi sorrendben elővásárlási jog illeti meg:

a) az államot a Nemzeti Földalapról szóló törvényben meghatározott földbirtok-politikai irányelvek érvényesítése céljából, valamint közfoglalkoztatás, illetve más közérdekű cél megvalósítása érdekében;

b) a földet használó olyan földművest,

ba) aki helyben lakó szomszédnak minősül,

bb) aki helyben lakónak minősül, vagy

bc) akinek a lakóhelye vagy a mezőgazdasági üzemközpontja legalább 3 éve azon a településen van, amelynek közigazgatási határa az adás-vétel tárgyát képező föld fekvése szerinti település közigazgatási határától közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton legfeljebb 20 km távolságra van;

c) az olyan földművest, aki helyben lakó szomszédnak minősül;

d) az olyan földművest, aki helyben lakónak minősül;

e) az olyan földművest, akinek a lakóhelye vagy a mezőgazdasági üzemközpontja legalább 3 éve azon a településen van, amelynek közigazgatási határa az adás-vétel tárgyát képező föld fekvése szerinti település közigazgatási határától közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton 20 km távolságra van.

Az elővásárlásra jogosultak sorrendje a következő:

a) a családi gazdálkodó, illetve a gazdálkodó család tagja,

b) fiatal földműves,

c) pályakezdő gazdálkodó.” (2013. évi CXXII. törvény, 10§,18§)

1.5.Családi gazdaságok napjainkban

A családi gazdaságokat a 2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról jogszabály határozza meg. A családi gazdaságokra vonatkozó törvény 2021-ben változáson ment keresztül. Összeolvadtak régi működési formák, és megalakult a három jelenleg is hatályos működési forma. Azért volt szükség a változásra, mert túlnőttek azon a kereteken, amelyeket még a rendszerváltás során határoztak meg. Amikor még az volt az őstermelői formának a célja, hogy a munkanélküliséget kezelje és a saját háznál termelt zöldségből, gyümölcsből keletkezett felesleget tovább értékesítse, és ezzel profitot tudjon magának termelni.

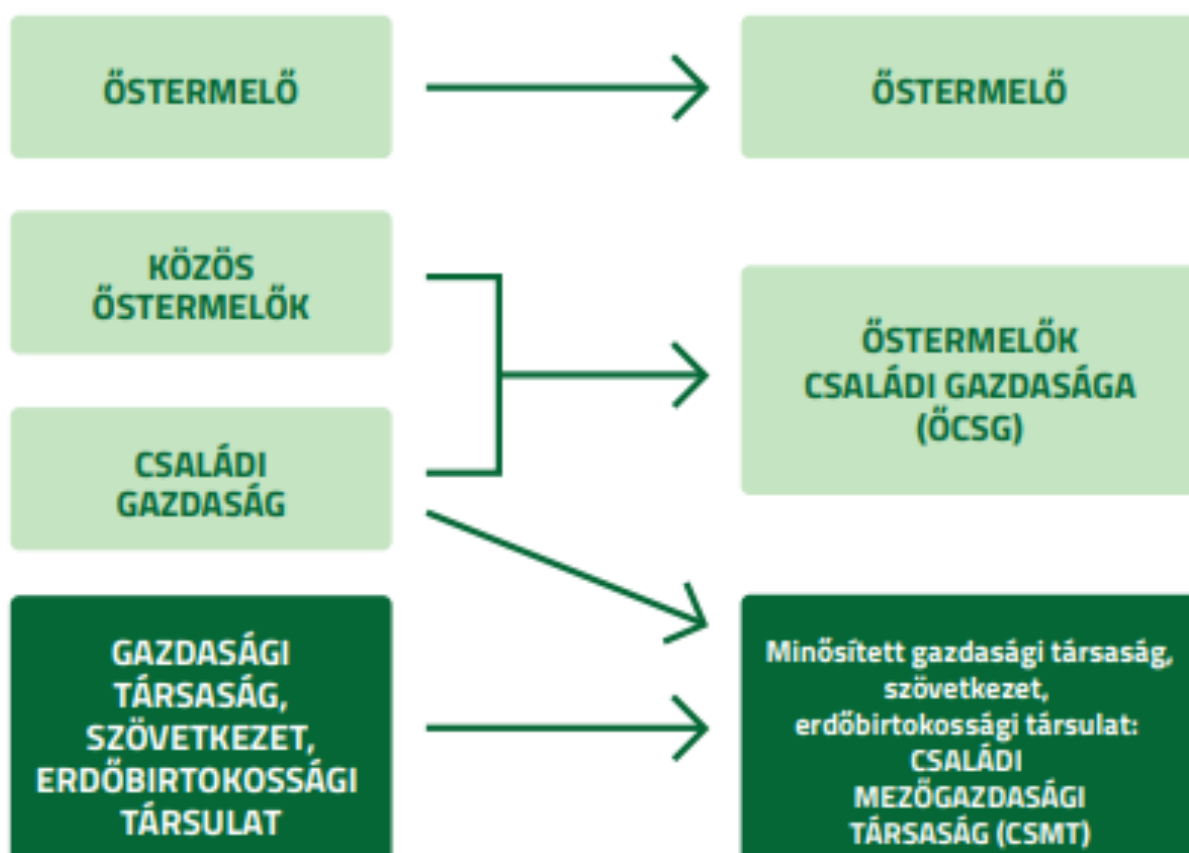
Mivel az őstermelői működést nem szabályozták újra, ezért az emberek előszeretettel választották a kedvező adózási rendszere, illetve a kevés adminisztrációval járó működése miatt, akkor is ha nem ez a forma lett volna indokolt számukra. A kedvezmények maximális kihasználása érdekében rengeteg tagja lett egyes közösségeknek, mint például a családi

gazdaságoknak, közös őstermelői igazolványok stb., ezzel is kihasználva a személyenként járó 8 millió forintos kedvezményes határt. Mivel ez a tendencia nem kedvezett a gazdaság növelésének ezért változásokat kellett eszközölni. Ahogyan a mellékelt ábra is mutatja, az őstermelőből a jogszabály által használt helyes kifejezés a **mezőgazdasági őstermelő**, nagy változáson nem ment keresztül, a lényegi változás, hogy nem a személyi jövedelemadóról szóló törvényben kapnak helyet a részletes szabályok, hanem a családi gazdaságokról szóló törvény szabályozza a működést. Az adózásuk tekintetében továbbra is az Szja. törvényben foglaltakat kell követni. A törvényi szabályozás általi meghatározás szerint az a személy lehet mezőgazdasági őstermelő, aki a 16.életévét betöltötte, a mezőgazdasági őstermelői nyilvántartásban természetes személyként szerepel és a saját gazdaságában őstermelői tevékenységet folytat.

Az **őstermelők családi gazdasága** (továbbiakban: ÖCSG) összeolvadásból keletkezett. Tekintettel arra, hogy a két működési forma, a közös őstermelők és a családi gazdaság jelentős átfedés volt, ezért ezek 2021. január 1-től egyesítve ÖCSG-ként működhetnek tovább. Szintén nyilvántartásba vétellel jön létre, és ezt a képviselőnek kell kérelmeznie. Fontos változás, hogy tagok csak azok lehetnek, akik a 16. életévüket betöltötték és őstermelők. Egy őstermelő értelemszerűen egy ÖCSG-ben lehet tag. Az alapítás céljából a tagok szerződést kötnek, amiben rendelkeznek a hozzájuk kapcsolódó vagyoni értékű jogok közös használatba történő átadásáról.

A **családi mezőgazdasági társaság** (továbbiakban: CSMT) „az elmúlt években megnövekedett azon gazdaságok száma, melyek már olyan fejlettségi szinten voltak, melyek számára az őstermelőkre és családi gazdaságokra vonatkozó szabályok növekedési korlátot jelentettek. Ezen fejlődni képes, és jelentős potenciállal bíró gazdasági egységek versenyképességének növelése céljából került kidolgozásra a családi mezőgazdasági társaság meghatározás. Fontos, hogy a CSMT nem egy önálló új működési forma, hanem egy minősítés, melynek megszerzése már működő gazdasági egységek számára lehetséges.” (nak.hu, 2020.) A törvény szerint „a családi mezőgazdasági társaság olyan, a családi mezőgazdasági társaságok nyilvántartásában szereplő, kizárólag mező-, erdőgazdasági tevékenységet, illetve a Földforgalmi törvényben meghatározott kiegészítő tevékenységet folytató gazdasági társaság, szövetkezet vagy erdőbirtokossági társulat, amelynek legalább két tagja van, és tagjai egymással hozzátartozói láncolatban állnak.” (2020. évi CXXIII. törvény, 14§ (2))

6. ábra Gazdálkodási formák átalakulása
 Forrás: nak.hu, 2020.

2. KUTATÁS

2.1. Kutatás célja és módszertana

A kutatásom elején arra kerestem a megfelelő választ, hogy a családi gazdaságok hogyan és milyen körülmények között jöttek létre, mi a fogalommeghatározásuk, illetve hogyan jutottak el a jelenleg is működő formájukig.

Azért a családi gazdaságok fejleszthetőségének az alternatíváit vizsgálom, mert az én családomnak is van őstermelők családi gazdaságaként működő gazdasága Tolna vármegyében, Madocsán, aminek én is tagja vagyok, már kiskorom óta. Jelenleg négyen alkotjuk a társaságot, amelynek a testvérem és a szüleim a tagjai. Nagyon foglalkoztatott, hogy hogyan lehetne sokkal jobban összetartó közösséget létrehozni, maximálisan kihasználni a hálózatokat, információcsere érdekében. A családi gazdálkodók milyen támogatásokat vehetnek igénybe. Mivel lehetne a fiatalokat a gazdaság átvételére inspirálni, hogyan lehetne tájékoztatást nyújtani a jelenlegi pályázatokról, pályázatírási segítségéről. A megfelelő természeti kincseink adottak, csak arra kell koncentrálnunk, hogy fejlődjünk úgy, hogy a földet, mint értéket a legjobban megkíméljük.

A kutatásom alatt az alábbi kérdésekre kerestem a választ:

- Mivel lehetne a fiatalokat inspirálni a gazdaságok átvételére?
- Mivel lehetne segíteni a családi gazdálkodókat, akik még nem vettek igénybe támogatásokat? Milyen támogatások érhetőek el jelenleg?
- Az új szabályozások után milyen átrendeződések voltak?

A kutatásommal a legfőbb célom, hogy a megszerzett ismeretekkel a családomat tudjam segíteni, és a jó példát tovább tudjam adni, és azokkal segíthessek más gazdaságok számára is.

2.1.1. Szekunder és primer kutatás során elérendő célok és hipotézisek, alkalmazott anyag és módszerek

Kvalitatív és kvantitatív módszereket is alkalmaztam, mint például az interjút a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával. Kvantitatív módszert is alkalmaztam, az általam készített kérdőívem kielemezését így végeztem el. Interjú alanyomnak Németh Bálint pályázati szakértőt kértem fel a Nemzeti Agrárgazdasági Kamarától, hiszen ő tud számomra kielégítő válaszokkal szolgálni a támogatásokkal kapcsolatban. Mindenféleképpen fontosnak tartottam, hogy készítsek egy kérdőívet, hiszen annak segítségével közvetlenül kaphattam meg a kérdéseimre a válaszat a családi gazdálkodók támogatottságára vonatkozóan Magyarországon. A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatalban dolgozok az egyetemi

tanulmányaim mellett, és úgy gondoltam, hogy a kutatásom színvonalát emelné az is, ha a jövő generációjával is már kalkulálnék. Végül készítettem egy SWOT analízist, amivel vizsgálni tudtam az erősségeket, gyengeségeket, azaz a belső tényezőket és a veszélyeket, lehetőségeket, amik a külső környezetet fedik le. A vizsgálatához online kérdőíves kutatást választottam, amit a Google Forms segítségével valósítottam meg. A kérdőívet a családi gazdálkodók szerepe a magyar mezőgazdaságban címmel készítettem el.

A kutatásban a részvétel önkéntes volt, a kérdőív véletlenszerű megkérdezés alapján, anonim módon került kitöltésre. A kérdések feleletválasztós kérdések és eldöntendő kérdések voltak, valamint a kérdőív tartalmazott 1 db szabadszavas kérést is.

A kérdőív 23 kérdést tartalmazott (1. számú melléklet).

A főbb kérdéscsoportok a következők voltak:

- Gazdasági formára vonatkozó kérdések
- Gazdálkodási tevékenységre vonatkozó kérdések
- Ha még nem vett a kitöltő igénybe támogatást
- A válaszadó személyére vonatkozó kérdések

A kérdőíves vizsgálatban részt vevők bemutatása:

A nők aránya a válaszadók között: 15,2 %, a férfiak aránya pedig 84,8% volt. A válaszadók számának a megoszlását az alábbi táblázat szemlélteti. Az életkor fontos ismerv, hiszen a generációváltás nehézségeit tudjuk a számadat segítségével szűrni.

2. táblázat A válaszadók életkor szerinti megoszlása
Forrás: saját kutatás

Megnevezés	Személyek száma (fő)	Válaszadók számának százaléka
16-18 év	4	4%
19-26 év	26	26%
27-34 év	25	25%
35-42 év	21	21%
43-50 év	15	15%
51-58 év	8	8%
59-67 év	2	2%
Idősebb, mint 67 éves	1	1%
Összesen:	102	100%

Lakóhely szerinti megoszlás vizsgálata során a kérdőív kitöltői közül a legtöbben 62,6%-ban faluban, 31,3%-ban városban és a maradék 6,1%-ban tanyán él. A kitöltők vármegye szintű megoszlottsága is rendkívül magas volt, a legtöbb kitöltés Tolna vármegyéből érkezett, ami 15,1%-ot tett ki.

SWOT elemeztem a családi gazdaságok helyzetét, erősségeiket, gyengeségeiket, feltártam a gazdaságokat fenyegető veszélyeket és a lehetőségeket amelyeket megragadhatnak.

A SWOT analízist választottam a családi gazdaságok vizsgálatához, mivel egyszerre tudunk segítségével vizsgálni 4 olyan tényezőt, ami meghatározza a családi gazdaságokat. De mit is jelent: „A SWOT-analízis a külső környezeti és a belső vállalati tényezők együttes elemzésére használható módszer. A külső környezet lehetőségeket és veszélyeket rejt a vállalat számára, a belső tényezők pedig a stratégia szempontjából az erősségeket és a gyengeségeket jelentik.” (Balaton & Tari, 2016, p 45.)

3. táblázat *Stratégiák kialakítása a SWOT-elmezés segítségével*
 Forrás: BALATON et al. (2017), HAJDU (2017) alapján

	Erősségek (S)	Gyengeségek (W)
Lehetőségek (O)	SO Stratégia- Támogató stratégia Olyan stratégiák megfogalmazása, amelyek az erősségek felhasználásával a lehetőségek kihasználását segítik	WO- Erősségekre való alapozás a támadó stratégiához Olyan stratégiák megfogalmazása, amelyek a gyengeségek legyőzésével segítik a lehetőségek kihasználását
Veszélyek (T)	ST stratégia- Védekező stratégia Olyan stratégiák megfogalmazása, amelyek az erősségek felhasználásával segítik a fenyegetések elkerülését	WT- Erősségekre való alapozás a védekező stratégiához Olyan stratégiák megfogalmazása, amelyek a gyengeségek minimalizálására és a veszélyek elkerülésre törekednek

A keresztábla változók közötti kapcsolat jellemzésére alkalmas adattábla.

A kereszttáblák előnyei:

- könnyen kiszámíthatók,
- az eredményei szemléletesek,
- a legalacsonyabb mérési szintű változók esetében is használhatók.

A kereszttáblákat két változó összefüggésének vizsgálatához használjuk. Ez a táblázat olyan cellákból áll, amelyek a két változó (oszlop- és sorváltozó) értékeinek minden kombinációja esetén kapott értékeket tartalmazza. Ezen cellák értékei szolgáltatnak információt a két változó közötti összefüggésről.

A Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal Szak- és Felnőttképzési Főosztály főosztályvezetőjével készítettem, az interjún 3 kérdést tettem fel, az interjú kérdései megtalálhatóak a 3. számú mellékletben.

A Nemzeti Agrárgazdasági Kamara pályázati szakértőjével készítettem, az interjú során 7 kérdést tettem fel, az interjún elhangzott kérdéseket az 1. melléklet tartalmazza.

A kutatásom céljai, hipotézisei és a használt módszerek a következő (4. számú) táblázatban találhatóak.

4. táblázat A családi gazdaságokra épülő kutatás tematikája
Forrás: saját szerkesztés

A kutatás céljai	A kutatás hipotézisei	A kutatás anyaga	A kutatás során használt módszerek
Családi gazdaságok fogalma, történeti kialakulásának megismerése.			Hazai és nemzetközi szakirodalomfeldolgozás
Családi gazdaságok jelenének megismerése		Nemzeti Agrárgazdasági Kamara- interjú	Interjú
Földtörvény és földörökségi rend megismerése, értelmezése	H1. A föld örökléséhez szükség van a családra és a szakmai tudás elsajátítására.	2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról	Törvények megismerése
A gazdasági formákat segítő támogatási rendszer megismerése	H2. A támogatási rendszer kibővítésével és segítő hálózatokkal sokkal hatékonyabb és támogatási időszak alakulhat ki.	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara- interjú	Interjú
A gazdaságokat érintő támogatási rendszer vizsgálata	H3. A támogatások a kisebb családi gazdaságok számára nem elérhetőek.	Kérdőívre érkező válaszok elemzése	Kérdőíves vizsgálat
Az utánpótlásnevelés, agrárszakképzés jelenlegi helyzete	H4. A megfelelő oktatással, a generációváltás okozta nehézségek könnyebben megoldhatók.	Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal - interjú	Interjú

2.2.Eredmények

2.2.1. Hazai családi gazdaságok SWOT analízise

Szakirodalmi feldolgozás, és a strukturált mélyinterjúk, valamint a saját tapasztalataim alapján elkészített magyarországi családi gazdaságok SWOT analízisét az 5. táblázat tartalmazza.

5. táblázat: Magyar családi gazdaságok SWOT analízise

Forrás: saját kutatás

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
- Családi összetartó erő - Hagyományokra való építés	- Családi gazdálkodók fórumának hiánya - Összefogás hiánya - Bizalom hiánya - Megújuló energia használata és bevonása a termelésbe
LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
- Szaktanácsadási rendszer a köztudatba való beépítése - Informatikai továbbképzések rendezése az Egyetemek részéről - Kormány Biogazdálkodásra való áttérés támogatása - Elérhető Hazai EU-s támogatások - Precíziós gazdálkodás eszméjének terjedés - Szaktanácsadói hálózat fejlesztése - Megfizethető jó minőségű élelmiszerre (tej, tojás, hús, zöldség) való igény - Megfizethető továbbképzések - Kormány által nyújtott támogatás a megújuló energiára való áttérésre	- Előregedik a családi gazdaság és nem lesz utánpótlás - Emelkednek a kiadások a bizonytalan energiaárak miatt - Termőföld árának drasztikus növekedése - Munkaerőhiány fellépése - Segédmunkaerő hiány - Folyamatos információhiány - Bürokrácia - Magas önerő - Területenkénti differenciálás - Támogatási rendszer elavultsága

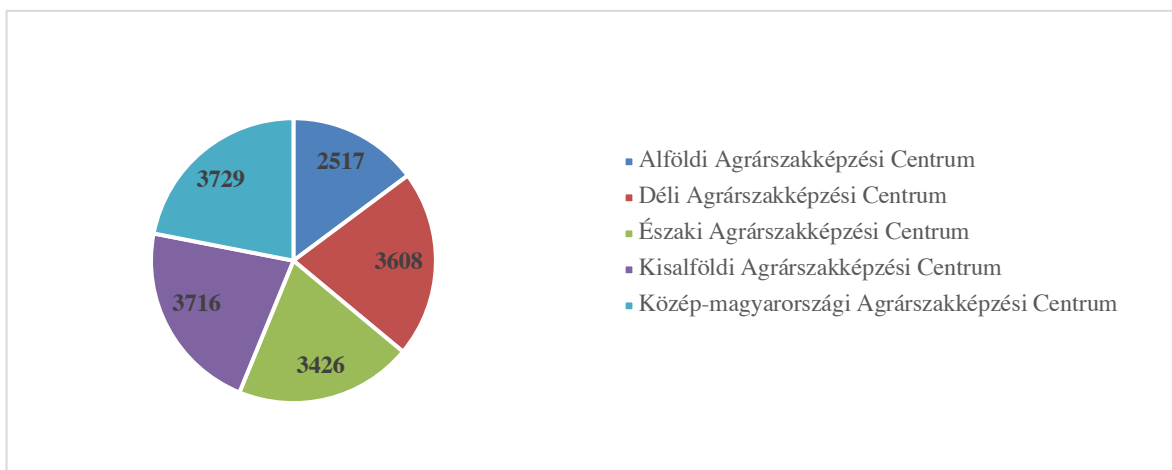
A SWOT analízis hozzásegít, hogy a vállalkozás erősségeit kihasználva, a gyengeségeket szem előtt tartva, a lehetőségeket kiaknázva, a fenyegetéseket kivédve alkossunk stratégiát. (Balaton & Tari, 2016, p 45.)

2.2.2. Utánpótlás nevelés, agrárszakképzés jelenlegi helyzete Magyarországon

A kimutatásokat a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal Szak-és Felnőttképzési Főosztály- Majer Zoltán Főosztályvezető Úrral folytatott interjú alapján tudtam elkészíteni. Az interjú során arra szerettem volna választ kapni, hogy mennyi aktív tanulója van egyes Agrárszakképzési Centrumnak és ebből azt a következtetést levonni, hogy mely területek azok, ahol jelentős a tanulói létszám az agráriumban. Ezen belül vizsgáltam, hogy hányan tanulnak agráriummal kapcsolatos szakmát, és milyen képzési formában. A képzési forma alapján (OKJ, vagy szakmajegyzések tanulóról van szó) lehet következtetést levonni, hogy melyik korosztály folytatja a középiskolai tanulmányait, mert a szakmajegyzék szerinti oktatási rendszer 2019-ben lépett hatályba, míg az OKJ képzési formát 2020. december 31-ig indíthatták el a középiskolák. Azért tartom fontosnak ezeket adatokat, mert a jövő nemzedéke már a szakképzésben elkezd fejlődni, és onnantól, ha megszereti az agráriumot a felsőoktatási képzés kiválasztásánál is erre a szakirányra fogja letenni a voksát. A szakképzés elvégeztével egyből becsatlakozik a családi gazdaságba, illetve saját önerejéből egy önálló gazdaságot indít el. Mivel hazánkban is a generációváltás nehézségei problémát okoznak, ezért is fontos az alábbi diagramokon bemutatott számadatokkal kalkulálni. A területi megoszlásokat szemléltetem a 7. ábrán, mint látható az Alföldi Agrárszakképzési Centrumban tanuknak a legtöbben, utána következik a Kisalföldi Agrárszakképzési Centrum, Északi Agrárszakképzési Centrum, Déli Agrárszakképzési Centrum, majd az Alföldi Szakképzési Centrum.

7. ábra Agrárszakképzési Centrumokban tanuló diákok száma (fő)

Forrás: saját szerkesztés, NSZFH adatok alapján

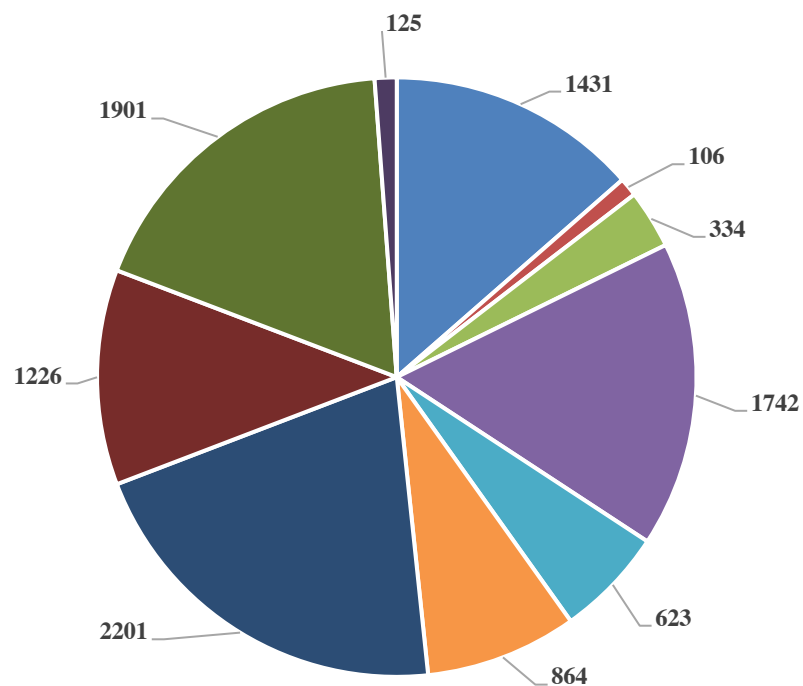
Ha mezőgazdasági szempontból vizsgáljuk meg a tanulók számát, akkor is hasonló rangsorolást tudunk felállítani, hiszen az infrastrukturális fejlettség, és a termőföldi sajátosságok a legjobban a mezőgazdaságnak, borászatnak stb. kedveznek, azokon a területeken, ahol a tanulói létszám magasabban van. Az új szakképzési törvény 2019-ben lépett hatályba, ami szerint az egész szakképzési rendszer átrendeződött. „Az első olyan – Szakmajegyzék szerinti – szakma megszerzéséhez kapcsolódóan, amelyre jogszabály alapján ingyenes részvételre jogosult, mindenkinek ösztöndíj jár, aki nappali rendszerű szakmai oktatásban tanulói jogviszonyban vesz részt. Ez a juttatás első alkalommal a 2020/2021-es tanévtől tanulmányaikat megkezdő tanulókat illeti meg, azt követően pedig felmenő rendszerben kerül bevezetésre (Az ösztöndíjat a duális képzésben a képzőhely és a tanuló között létrejött szakképzési munkaszerződés alapján járó munkabér váltja fel).” (ikk.hu, 2022.)

Ezzel az ösztöndíj rendszerrel is azt próbálják elérni, hogy a szakképzést népszerűsítsék a diákok számra. Azért, hogy valaki jogosult lehessen: nappali rendszerű képzésben kell részt venni, az igazolatlan hiányzások számra nem haladhatja meg a megengedett hat foglalkoztatást, illetve csak azok lehetnek még jogosultak, akik nem számítanak évismétlőnek. A technikumok és a szakképző intézetek tartoznak a szakképzési törvény alá. Ezeknek az iskoláknak fogom vizsgálni a szakmánkénti felosztottságát.

Az Agrárminisztérium által felügyelt szakképzési jegyzék szerinti szakmákat az alábbi diagramon szeretném ismertetni.

8. ábra Agrárminisztérium által felügyelt szakképzési jegyzék szerinti szakmák (fő)

Forrás: saját szerkesztés, NSZFH adatok alapján

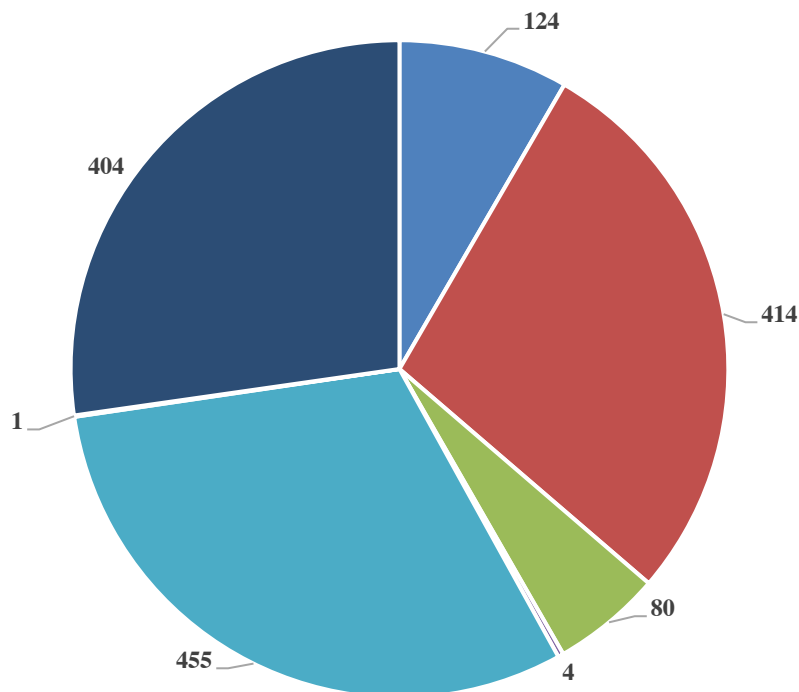

- Erdésztechnikus - 5 0821 17 02 (2020)
- Erdőművelő-fakitermelő - 4 0821 17 01 (2020)
- Földmérő, földügyi és térinformatikai technikus - 5 0810 17 03 (2020)
- Gazda - 4 0811 17 04 (2020)
- Kertész - 4 0812 17 05 (2020)
- Kertésztechnikus - 5 0812 17 06 (2020)
- Mezőgazdasági gépész - 4 0810 17 07 (2020)
- Mezőgazdasági gépésztechnikus - 5 0810 17 08 (2020)
- Mezőgazdasági technikus - 5 0811 17 09 (2020)
- Szőlész-borász - 4 0721 05 14 (2020)

Látható, hogy a mezőgazdasági gépész szakma az, ami a legkedveltebb a diákok körében, illetve a mezőgazdasági technikai és a gazda képzés. A legkevesebben az erdőművelő-fakitermelő képzést választották.

9. ábra Agrárminisztérium által felügyelt OKJ-s szakképesítések (fő)

Forrás: saját szerkesztés, NSZFH adatok alapján

- Állattenyésztő és állategészségügyi technikus - 5462101
- Erdésztechnikus - 5462302
- Földmérő, földügyi és térinformatikai technikus - 5458101
- Gazda - 3462101
- Mezőgazdasági gépésztechnikus - 5452105
- Mezőgazdasági gépjavító - 3552102
- Mezőgazdasági technikus - 5462102

Az Országos Képzési Jegyzék (továbbiakban: OKJ) keretein belül indított képzésekben sokkal kevesebben vesznek részt. Ez azért is lehet érdekes, mert ezek már kifutó képzéseknek számítanak, hiszen a felnőttképzők csak 2020. december 31-ig indíthatták el az OKJ képzéseket.

2.2.3. Nemzeti Agrárgazdasági Kamara szakértőjével készített interjú

Az interjút Németh Bálint pályázati szakértővel készítettem, akinek 7 kérdést tettem fel, amikre maradéktalanul és kielégítően válaszolt. Az első kérdésem a gazdasági formák átrendeződésére irányult, hogy hány a régi nevén családi gazdaság morzsolódott le vagy alakult át az új szabályozásokat követően: „2020. őszén 54 984 közös igazolványt tartottunk számon és 23 558 családi gazdaságot. 2021.01.01. napjától mindannyian őstermelők családi gazdaságaként folytatták működésüket.

A családi gazdaságokról szóló 2020. évi CXXIII. törvény 19. § 2. bekezdésében foglaltak alapján, akik 2020. december 31. napján hatályos közös őstermelői igazolvánnyal rendelkeztek, 2021. január 1. napjától kezdődően

- a) személyükben e törvényben meghatározott mezőgazdasági őstermelőnek minősülnek;
- b) együttesen őstermelők családi gazdaságaként működnek azzal, hogy az őstermelők családi gazdasága képviselőjének azt a tagot kell tekinteni, akinek a nevére a közös őstermelői igazolványt kiállították.

(3) Akik 2020. december 31. napján családi gazdaság tagjai voltak, 2021. január 1. napjától kezdődően

- a) személyükben mezőgazdasági őstermelőnek minősülnek akkor is, ha nem felelnek meg a 3. § (2) bekezdésben meghatározott életkori feltételnek;
- b) együttesen őstermelők családi gazdaságaként működnek azzal, hogy az őstermelők családi gazdasága képviselőjének azt a tagot kell tekinteni, aki a családi gazdaság vezetőjeként szerepelt a nyilvántartásban.

2022.10.06. napján 63 608 db ÖCSG szerepel nyilvántartásunkban, melyek közül 10 701 ÖCSG törlésre fog kerülni, mert 2022.05.31. napjáig nem nyújtották be a Kamarához alapító szerződésüket.” (Németh, 2022) (interjú kivonata ld. Melléklet 1)

A második kérdésem a jelenleg is hány bejegyzett őstermelő, őstermelők családi gazdasága (ÖCSG) és családi mezőgazdasági társaság (CSMT) van hazánkban: „a jelenleg lekérdezett adatok alapján aktív őstermelők száma: 409 890 fő, aktív őstermelők közül az ÖCSG tagok száma: 171 568 fő, ÖCSG-k száma: 63 608 db, CSMT-k száma pedig 288 db” (Németh, 2022) (interjú kivonata ld. Melléklet 1)

A következő kérdésem már a támogatásokra irányult, hogy hány db családi gazdaság kapott állami támogatást évekre bontva 5 év távlatában?

„Sajnos egy év távlatában sem megmondható, ugyanis nem családi gazdálkodóknak ítélik oda a támogatásokat, hanem mezőgazdasági termelőknek az, hogy milyen üzemi formában

(mezőgazdasági tevékenységen belül) működik egy gazdálkodó szervezet az a támogatások szempontjából nem releváns. Az őstermelők családi gazdaságában gazdálkodók (ŐCSG) lehetnek őstermelők, illetve emellett még egyéni vállalkozók is, akik a támogatásokat igényelhetik.

Az I. pillérből az új KAP Stratégiai tervben az aktív mezőgazdasági termelők kaphatnak támogatást. Az aktív gazda vizsgálat során az új KAP-ban a természetes személyeket automatikusan aktív gazdának tekintjük. Amennyiben teljes állásban mezőgazdasági tevékenységet végeznek, akkor teljesítik a „főtevékenység” kritériumát. Amennyiben nem ez a főtevékenységük - azaz mellékállásban végeznek mezőgazdasági tevékenységet –, akkor pedig a vidéki életforma megőrzése, valamint a vidék elnéptelenedésének megelőzése indokolja, hogy ezen természetes személyeket ne zárjuk ki a közvetlen támogatások kedvezményezettjei közül.

A jogi személyek esetében a legalább 10 hektár mezőgazdasági területtel rendelkezőket szintén automatikusan aktív gazdának tekintjük, tekintettel arra, hogy az már egy jelentősebb mezőgazdasági tevékenységnek tekinthető. A 10 hektár alatti jogi személyekre speciális szabályok fognak vonatkozni.

A KAP II. pillérben meg kell felelni a felhívásokban szereplő kritériumoknak, de a támogatást igénylők köre között sincs már kifejezetten ŐCSG, mert a kérelmeket akár a képviselő, akár az ŐCSG tag, mint őstermelő be tudja nyújtani.” (Németh, 2022) (interjú kivonata ld. Melléklet 1)

Aztán áttértünk a támogatásokra konkrétan, hogy milyen típusú támogatások voltak, amit a családi gazdálkodók kaptak? „Kaphattak EMVA, EMGA, EMGA (NVT), EHA és Nemzeti támogatásokat. Eddig a Vidékfejlesztési Program keretében és különböző jogszabályokban, míg a 2023-2027-es időszakban a Stratégiai tervben rögzítik a támogatási lehetőségeket.” (Németh, 2022) (interjú kivonata ld. Melléklet 1) Illetve, hogy milyen jövőbeni támogatásokra számíthatnak a családi gazdálkodók? „Területalapú támogatásokra és beruházási támogatásokra. 2023. január 1. től hatályba lép az új KAP Stratégiai terv, ami már az I. és a II. pilléres támogatásokat is magába foglalja.” (Németh, 2022) (interjú kivonata ld. Melléklet 1) Ezekből mennyi volt a megvalósulatlan és a visszamondott támogatás? „Adott VP-s pályázat vonatkozásában kapunk csak riportot, hogy megyénkénti bontásban mekkora volt az igényelt támogatás összege és mennyi beadott kérelem érkezett be. Összesített adattal nem rendelkezünk.” (Németh, 2022) (interjú kivonata ld. Melléklet 1)

Van-e rendszeres szaktanácsadás és az mire irányul? „A hazai mezőgazdasági termelők a gazdasági teljesítményük hatékonyságának növelése érdekében több mezőgazdasági és

vidékfejlesztési tanácsadási forma közül is választhatnak. Széles körben igénybe veszik a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara által működtetett Tájékoztatási Szolgáltatás (továbbiakban: TISZ) tanácsadóit és a falugazdászok segítségét, melyek a gazdálkodók számára térítésmentes szolgáltatások. A térítésmentességet tájékoztatási tevékenységként az az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap és az Agrárminisztérium biztosítja. A térítéses tanácsadás egyik formája a támogatás igénybevétele nélküli, piaci alapon működő, szakmai szervezetek, inputanyag gyártók és forgalmazók, pályázatíró irodák vagy egyéni vállalkozók által végzett tanácsadás. A térítéses tanácsadás másik formája az EMVA- ból és hazai forrásból is támogatott szaktanácsadási tevékenység. Ezen tanácsadási forma a tagállamok mezőgazdasági szaktanácsadási rendszerén keresztül, kizárólag a névjegyzékben regisztrált, aktív, támogatott státuszú szaktanácsadók által végezhető tevékenység, az EMVA és a tagállami szabályozás által meghatározott szervezeti struktúra szerint.

A szaktanácsadás alapvetően bármilyen tématerületre vonatkozhat, azonban a támogatott szaktanácsadásban az alábbiakban felsoroltak közül legalább egyre mindenképpen ki kell terjednie az ügyféllel megkötött szerződésnek.

- Gazdálkodási követelmények, jó mezőgazdasági és környezeti állapot előírásai, üzemi szintre vonatkozó követelmények
- Éghajlatra, környezetre kedvező hatású mezőgazdasági gyakorlatok, a mezőgazdasági terület fenntartása
- VP-ben előírányzott, a mezőgazdasági üzemekre vonatkozó intézkedések.
- Víz-keretirányelv követelményei
- Integrált növényvédelmi alapelvek
- Munkahelyi vagy a mezőgazdasági üzemi biztonsági előírások
- Mezőgazdasági gazdálkodás elindítása. (választható gazdálkodási formák, számvitel, vállalatgazdaságtan, fiatal gazda alprogram)
- Erdőgazdálkodási tématerület
- A vállalkozás gazdasági és környezeti teljesítménye.” (Németh, 2022) (interjú kivonata ld. Melléklet 1)

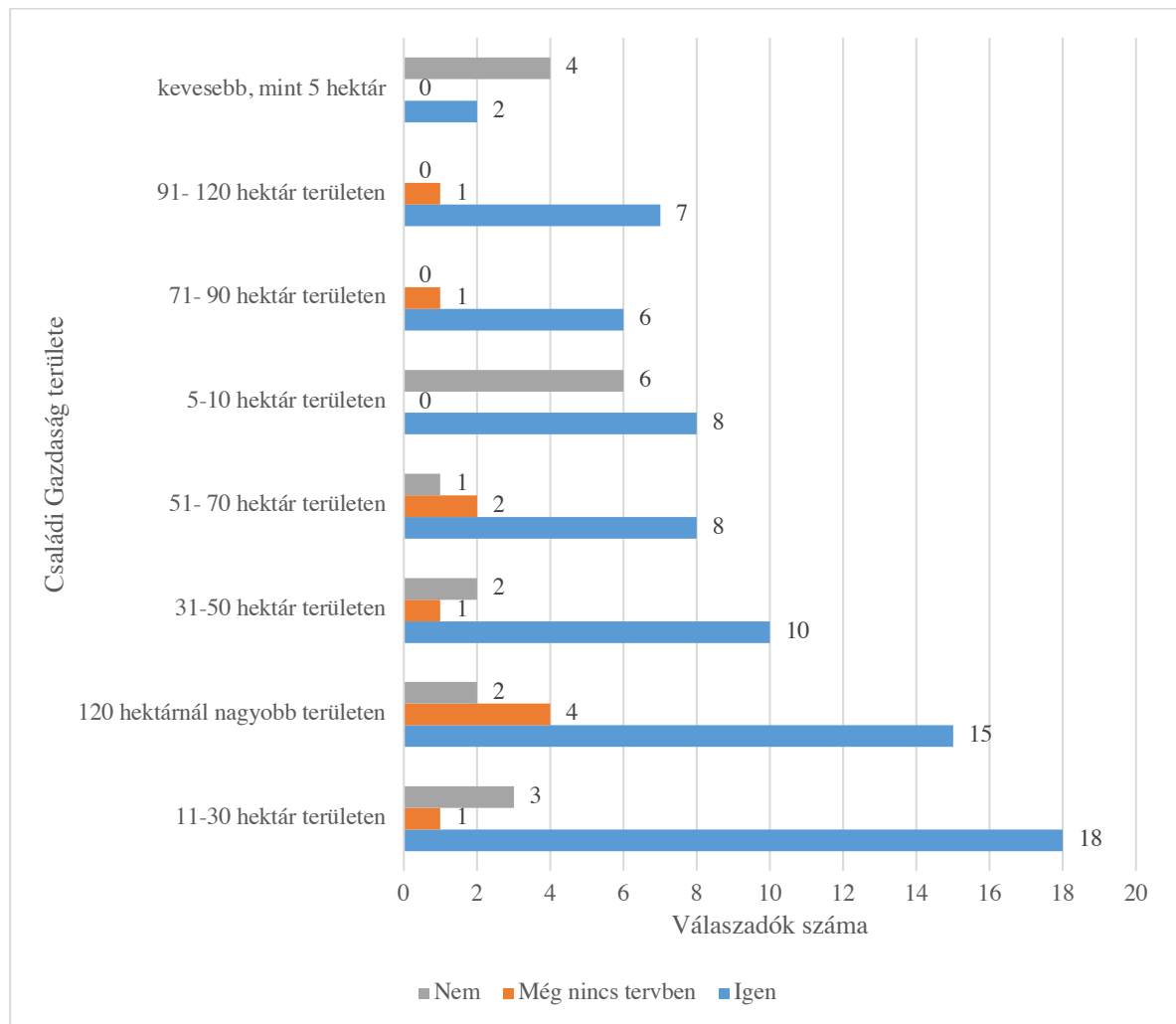
3.2.4. Családi gazdálkodók szerepe a magyar mezőgazdaságban kérdőív elemzése

Gazdasági társaságra vonatkozó kérdések:

A legtöbbben őstermelők családi gazdasága gazdálkodási formában 11-30 hektár közötti területen folytatnak gazdálkodási tevékenységet, ahogyan a táblázat megoszlása szerint látható. A gazdák által birtokolt földterület szerinti megoszlásban. A kitöltések alapján a legtöbben szeretnék még bővíteni a gazdaságukat, de a jelentősebb bővítési törekvések a 11-30 hektár területen gazdálkodók körében figyelhető meg.

10. ábra Családi gazdasági forma szerint a terület megoszlása (ha)

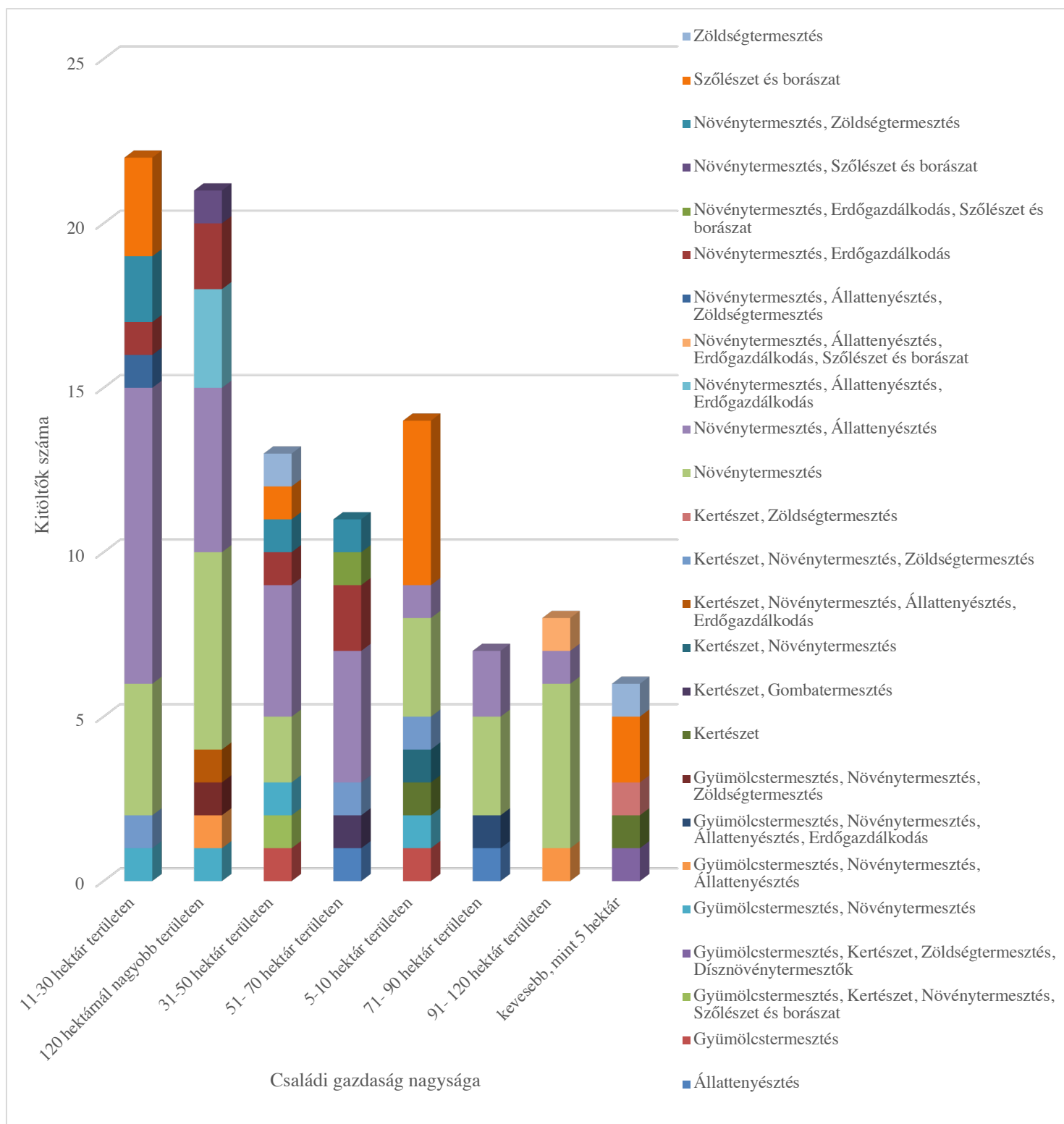
Forrás: saját kutatás
n=102

11. ábra Gazdasági tevékenység szerinti megoszlás

Forrás: saját kutatás

n=102

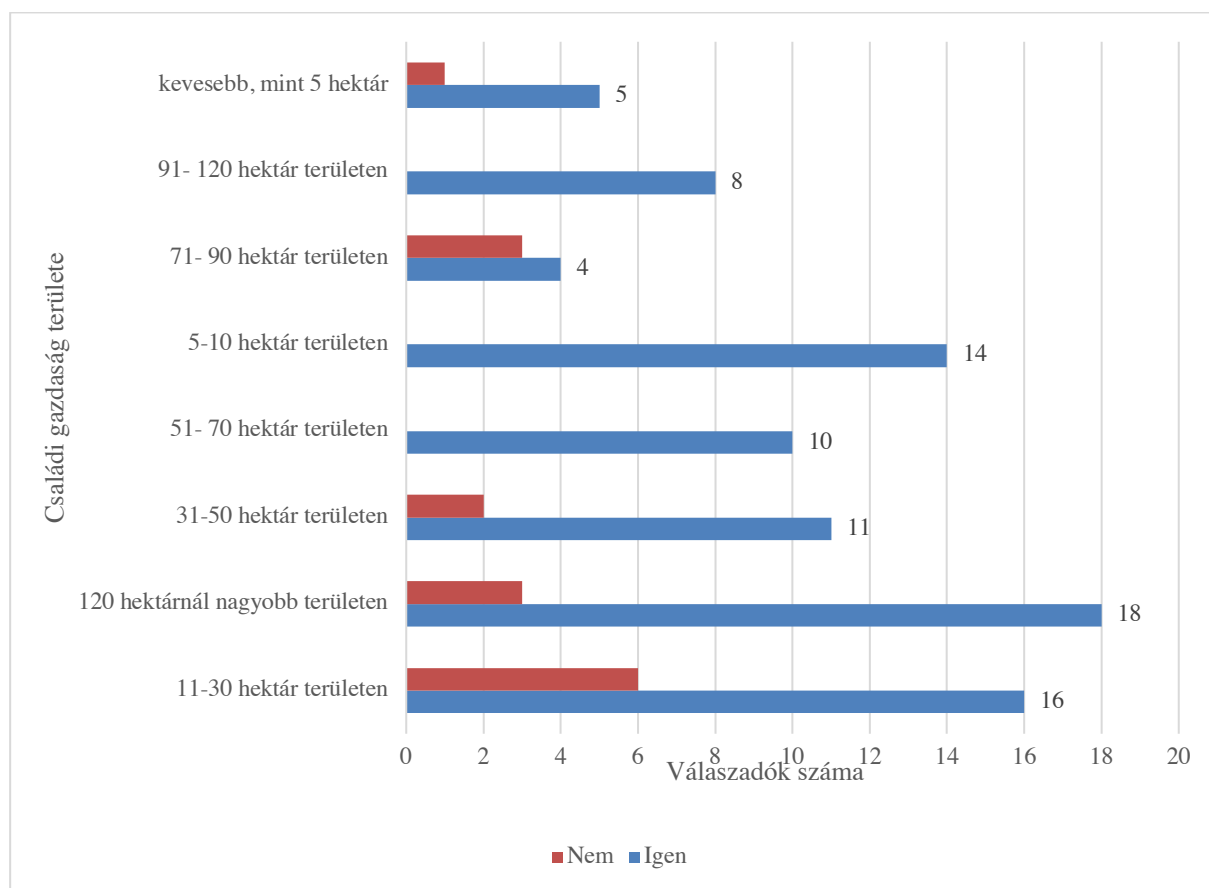

A gazdasági tevékenység megosztottsága is nagyon fontos nézőpont a további ábrák elemzéséhez. Látható a 11. ábrán, azok vannak többségben, akik több fajta gazdasági tevékenységet folytatnak. Dominál a növénytermesztés és állattenyésztés kombináció, illetve a növénytermesztés magában is nagy számban megtalálható családi gazdaság nagyságától függetlenül.

Fontosnak tartottam kiemelni, hogy a gazdaságokban a tagok aktívan részt vesznek-e a gazdálkodásban, hiszen erre irányul az új családi gazdálkodásokra vonatkozó törvény. Az adózás kedvezősége miatt sokan, csak papírosan tagjai a gazdaságnak, és nem vesznek a termelésben részt. Az új törvénnyel a gazdálkodási formák fehéritése volt a cél, de a kérdőívet kitöltők között is vannak olyan tagok, akik nem vesznek aktívan részt a folyamatokban. Az adat 102 főre vetítetten értelmezendő, a gazdaság területének nagysága alapján a megoszlásokat a 13. ábra szemlélteti. A legtöbb aktív tag 120 hektár feletti földtulajdonnál mutatkozik meg a kitöltők körében. 5-10 hektáros és 51-70 hektáros területet birtokló válaszadók közül mindenki kiveszi aktívan a részét a folyamatokból.

12. ábra A gazdaságokban való aktivitás vizsgálata

Forrás: saját kutatás
n=102

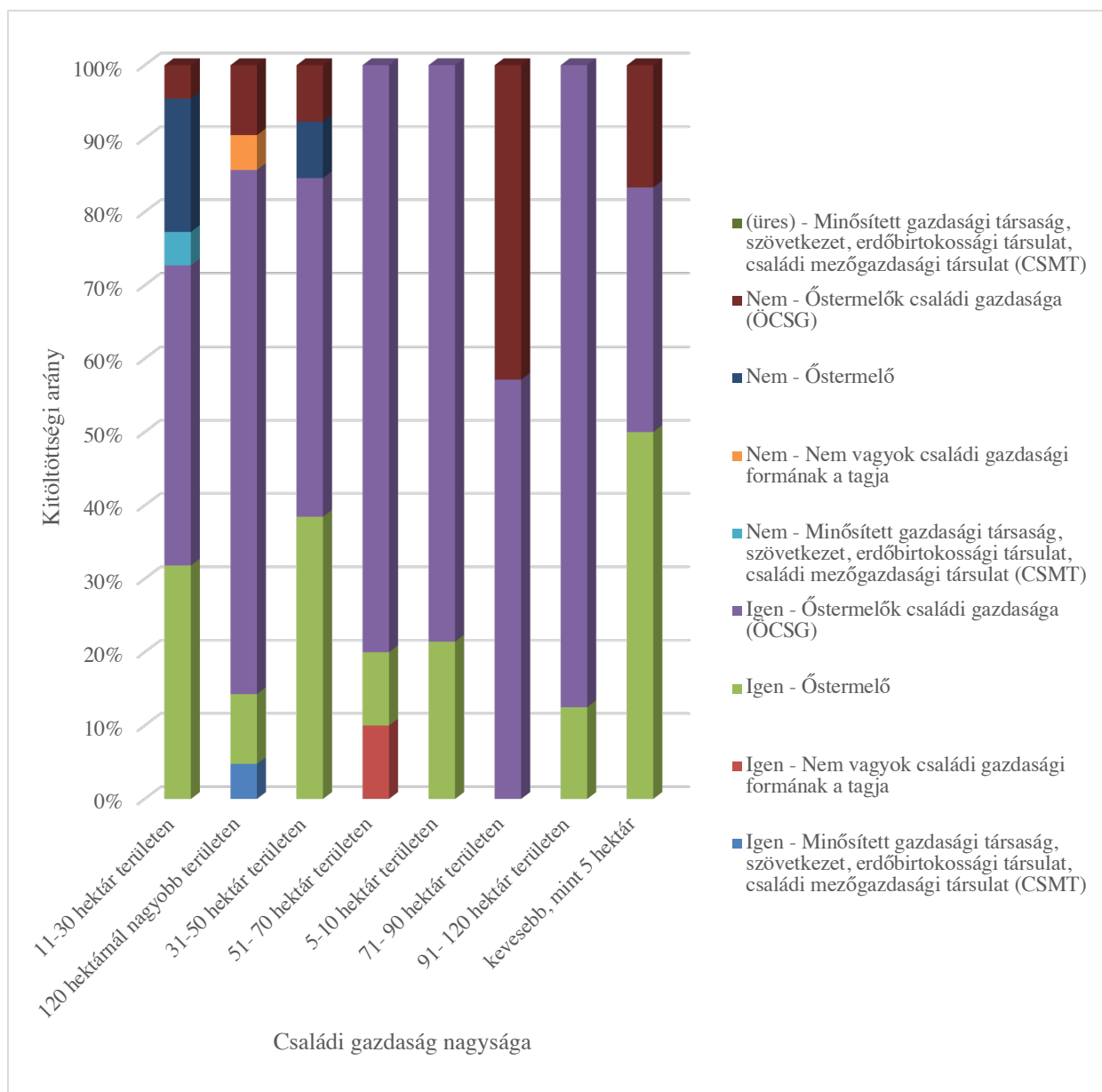
A 13. ábrán azt az összefüggést vizsgáltam, hogy melyik gazdasági formán, mekkora területen százalékos arányban mennyien vesznek részt aktívan a gazdaságban. Szerintem nagyon érdekes megoszlást láthatunk. Azoknál őstermelőknél áll fent az a probléma, akik 11-30 hektár között földterülettel rendelkeznek. Akik ennek a gazdasági formának a tagjai ők nem segítik a gazdaság előrehaladását a kérdőívet kitöltők válasza alapján.

Az őstermelők családi gazdaságában a legnagyobb arányban vesznek részt a tagok a gazdasági tevékenység elvégzésben közösen.

13. ábra Családtagok aktív részvételének és a gazdasági formának összefüggési vizsgálata

Forrás: saját kutatás

n=102

A mezőgazdasági szakmát a szezonális jellege és a fizikai állóképesség igénye miatt gyakran férfias szakmának titulálják.

Az agrárvállalkozások egyre jobban befogadóbbak és nyitnak a nők irányába is, viszont még hosszú az az út, hogy tudatosítsák, nem különleges bánásmódban való részesítést szeretnének a nőknek vagy tisztességtelen előnyhöz való hozzájutást, hanem arról van szó, hogy a munkáltatókat érzékenyítsék arról, hogy a nőkben is megvannak azok a készségek, amelyek az egyenlő versenyfeltételekhez szükségesek a mezőgazdaság minden területén belül.

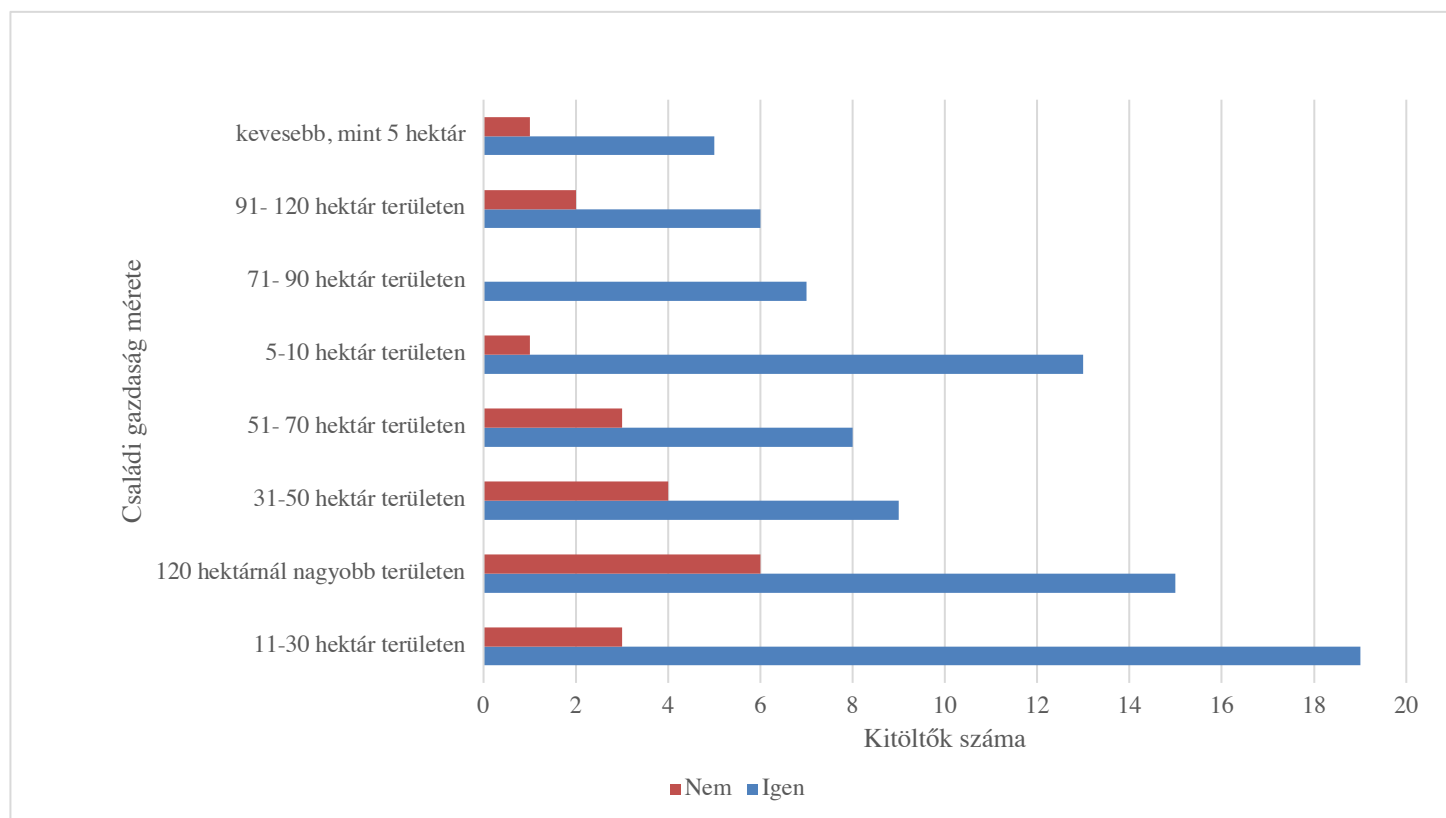
Azért is fontos a női szerepkör a mezőgazdaságban, főleg a családi gazdasági formában, mert a nőkből előbb-utóbb édesanyák válnak, akik a gyermeküket a mezőgazdaság felé tudják terelni. Ha a családban a nők is becsatlakoznak a gazdaságba és az utód is, akkor nagyobb valószínűséggel marad fent és öröklődik tovább a gazdaság, ami a tagok aktív részvételével fejlődést tud produkálni.

A 14. ábrán azt vizsgáltam, hogy a 102 kitöltő gazdálkodó közül mennyi gazdaságban vannak női tagok. A 11-30 hektár nagyságú gazdaságokban vannak jelen legnagyobb számban nők, a legkevesebb arányban a kevesebb, mint 5 hektár területen gazdálkodók körében vannak.

14. ábra A gazdaság nemek szerinti megoszlása

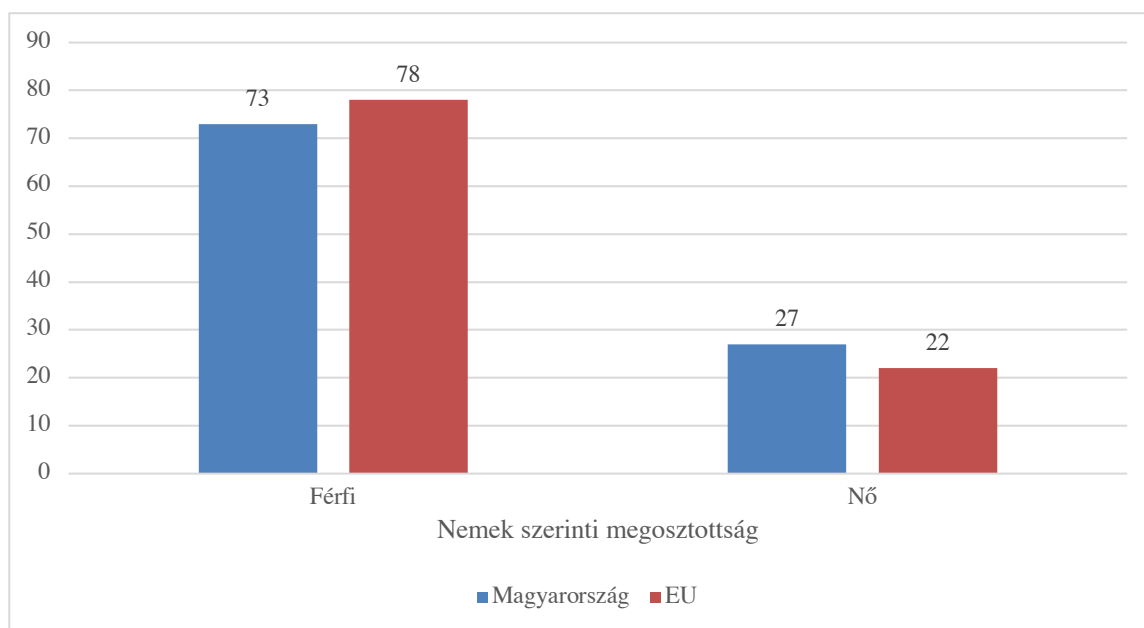
Forrás: saját kutatás

n=102

Relevánsnak gondoltam, hogy a férfi és női gazdák arányát is bemutassam, összehasonlítva az EU-s tagállamokkal. Sajnos csak 2018-as adat állt rendelkezésemre, ami azért jelenthez problémát, mert akkor még Anglia is az Európai Unióhoz tartozott, de szépen elválni látszanak az adatok a nemek között.

*15. ábra A férfi és a női gazdák aránya Magyarországon és az EU 28 tagállamában (fő)
(2018-as adatok alapján)
Forrás: real.mtak.hu, 2019.*

Precíziós gazdálkodás kitöltésével kapcsolatban, igennel, nemmel, nem is tervezem az átállást és tervezem a jövőben opciók közül választhatnak a kitöltők. A kitöltők közötti megoszlást a 15. ábra adatai mutatják be.

Nem meglepő módon a 120 hektár területnél nagyobb gazdaságokban a legnagyobb az aránya a precíziós gazdálkodást alkalmazóknak.

A precíziós gazdálkodás, az egy olyan gazdálkodási rendszer, amelynek az alapja, hogy a legtöbb vagy minden munkafolyamatban modern technikát alkalmazzunk. A precíziós gazdálkodás megszerzése során rendelkezésünkre álló adatok biztosítják a területek azonosításához szükséges információkat, és a változásokat.

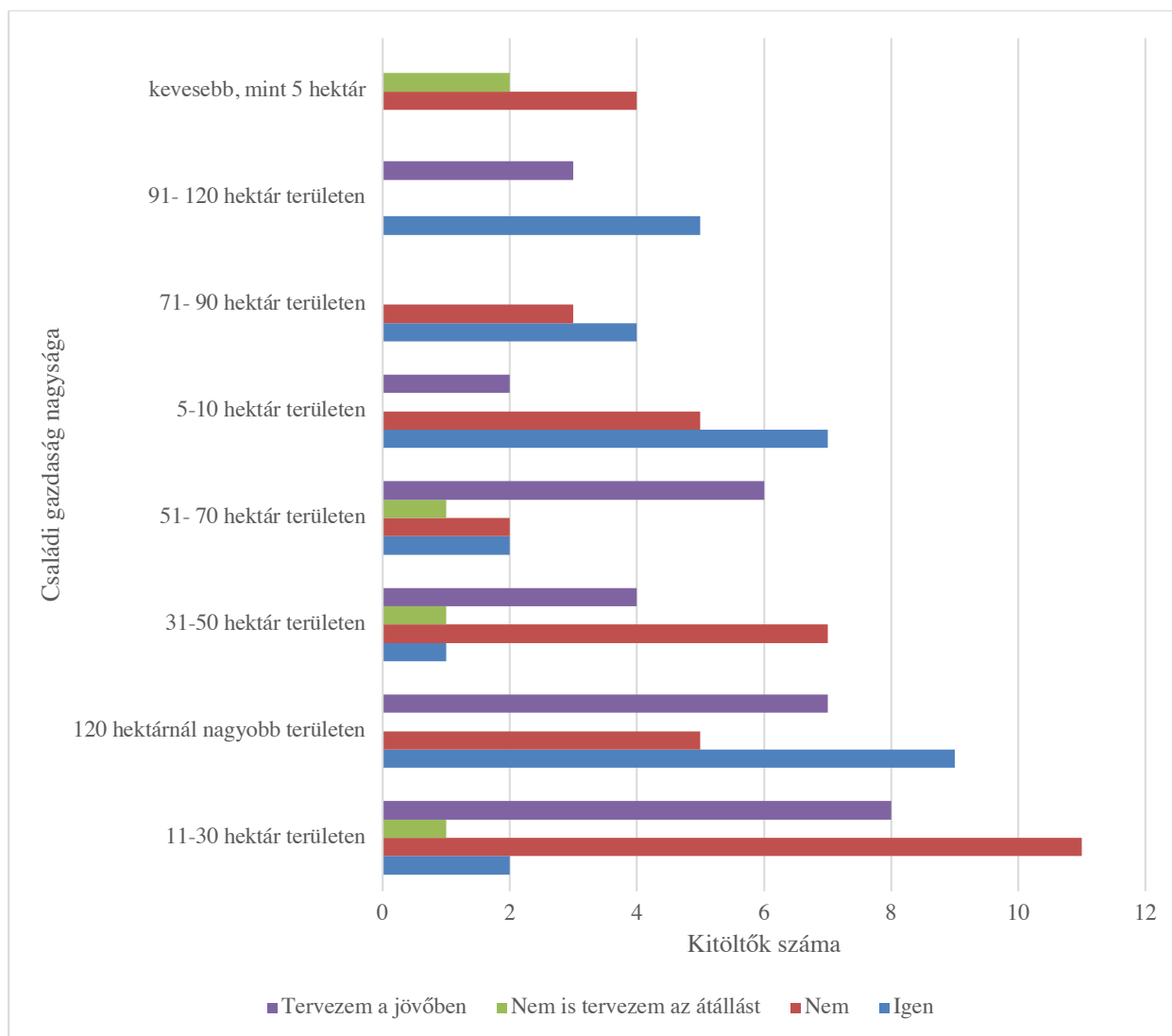
Lehetővé teszi a gazdálkodók számára a költséghatékony működést: hatékonyabb vetőmag, műtrágya, növényvédőszer kivitel biztosít. Ezen felül monitorozza a betakarítás hozamát. Ha ezek a gépek a rendelkezésre állnak, akkor a fejlett technika segítségével hozhatók meg a döntések, és az erőforrások gazdaságosabb felhasználást eredményezik mindamelllett,

hogy a környezetre mért hatás is sokkal kedvezőbben alakulhat. Az átállást támogatások is segítik.

16. ábra Precíziós gazdálkodásra való átállási szándék kimutatás

Forrás: saját szerkesztés

n=102

A 17. ábrán a támogatás igénybevételére vonatkozó válaszok összesített eredményei láthatók. A legtöbben, akik már vettek igénybe támogatást a kitöltők közül, azok a 120 hektárnál nagyobb területen gazdálkodók voltak.

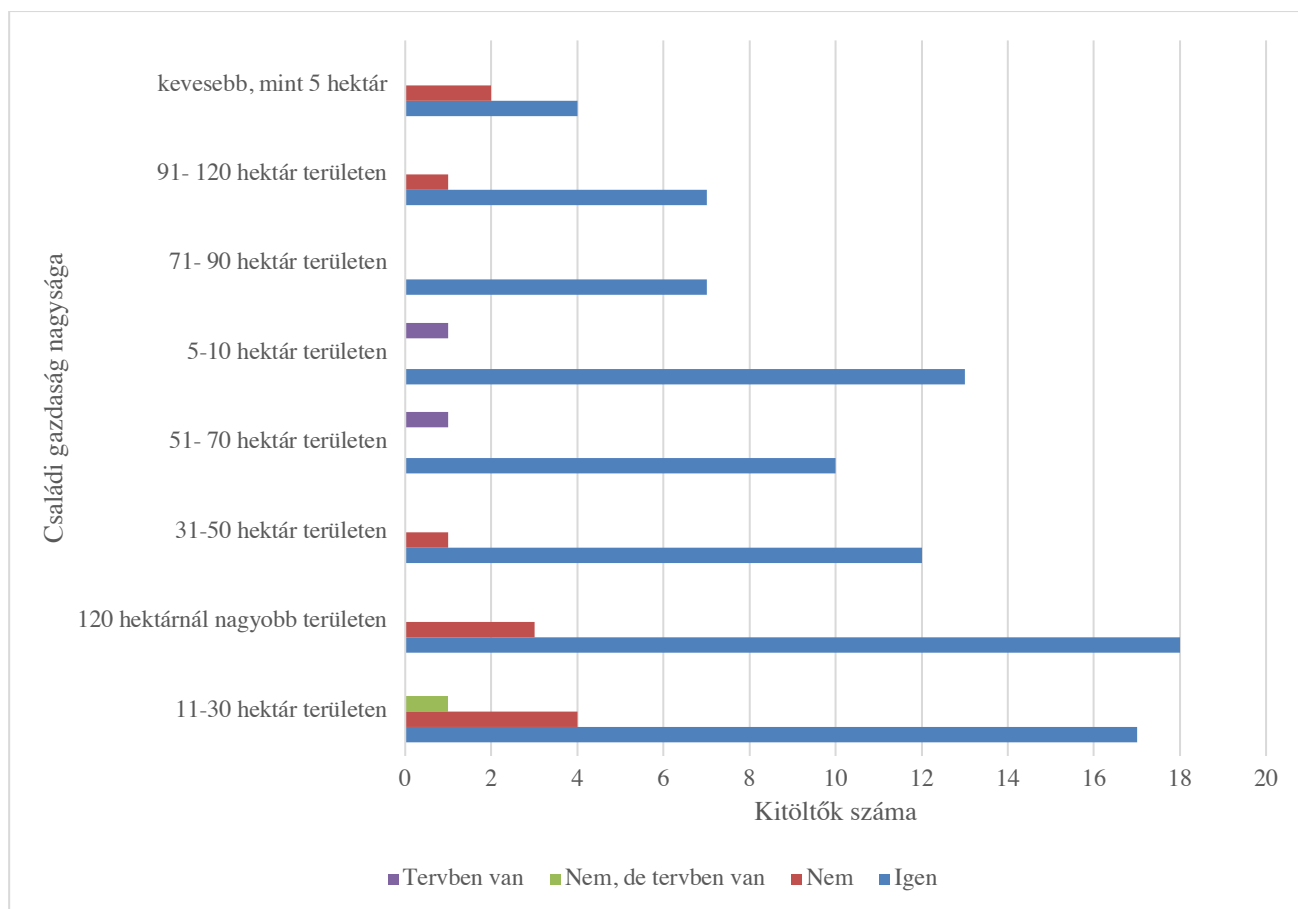
Valószínűsíthető, hogy ők azok, akik anyagilag megengedhetik maguknak a megfelelő technikai segítség igénybevételét. Illetve a nagyobb gazdaságoknak az előfinanszírozás sem okoz akkora terhet, mint azoknak a gazdálkodóknak, akik kevesebb, mint 5 hektár területen termelnek. Viszont a terület nagysága miatti munkaműveletek elvégzése is a nagyobb területen több munkával jár, aminek az elvégzéséhez a fejlett technológia segíthet.

De még mindig problémát tud jelenteni, hogy a kisebb területtel rendelkezők a fejlődésük érdekében nem veszek igénybe vagy nem tudnak igénybe venni támogatásokat. Szerintem a megfelelő továbbképzési oktatási rendszerrel, kapcsolati háló kialakításával lehetne az arányokon módosítani.

17. ábra Támogatás igénybevételére vonatkozó kérdés vizsgálata

Forrás: saját szerkesztés

n=102

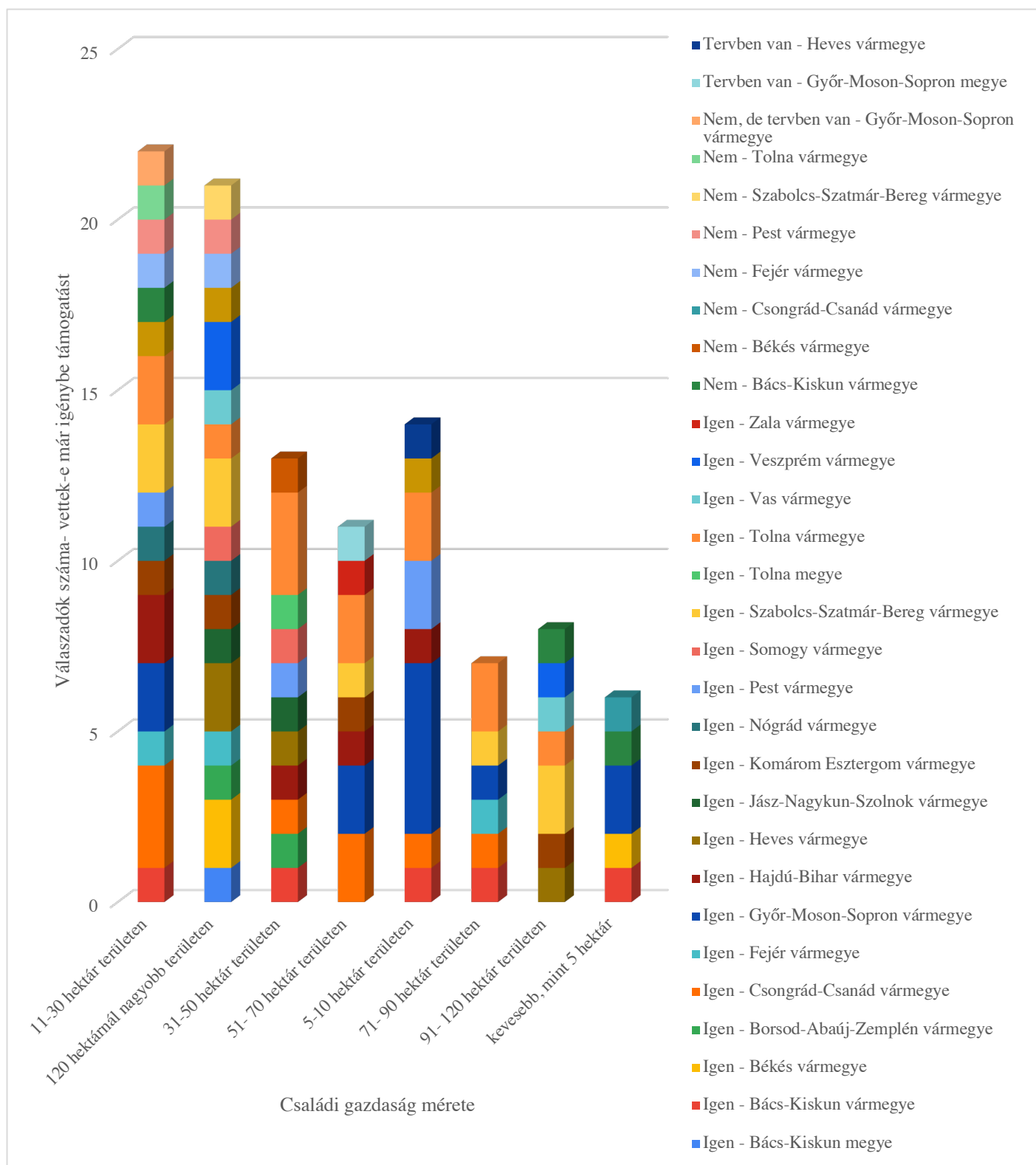

A 18. ábrán azok a kitöltők is szerepelnek, akik a nem opciót választották, a támogatás igénybevételére vonatkozólag. Ebben a szakaszban arra a kérdésre is kerestem a választ, hogy mi lehetett az oka annak, hogy erre a jelentős pénzösszegre nem adott be pályázatot, támogatási igényt. Sok pályázatot, támogatást előre kell finanszírozni, és néhányan ezt nem engedhetik meg maguknak. Többen jelölték, hogy informatikai nehézségük van, nem értesültek időben a támogatásról, pályázati hiányosságokkal küzdenek, sok papírmunkával járna, illetve a bizonytalan piaci és időjárási helyzet is jelenleg egy hátráltató faktorként van jelen. A kitöltőknek nagyban segítené, ha lenne pályázati segítő oktatás, program, szaktanácsadói

háló elérhetőbb lenne, informatikai továbbképzés biztosítás megoldott lenne és marketing továbbképzést is kaphatnának.

18. ábra Támogatás igénybevételének területi és nagyságrendi megosztottsága

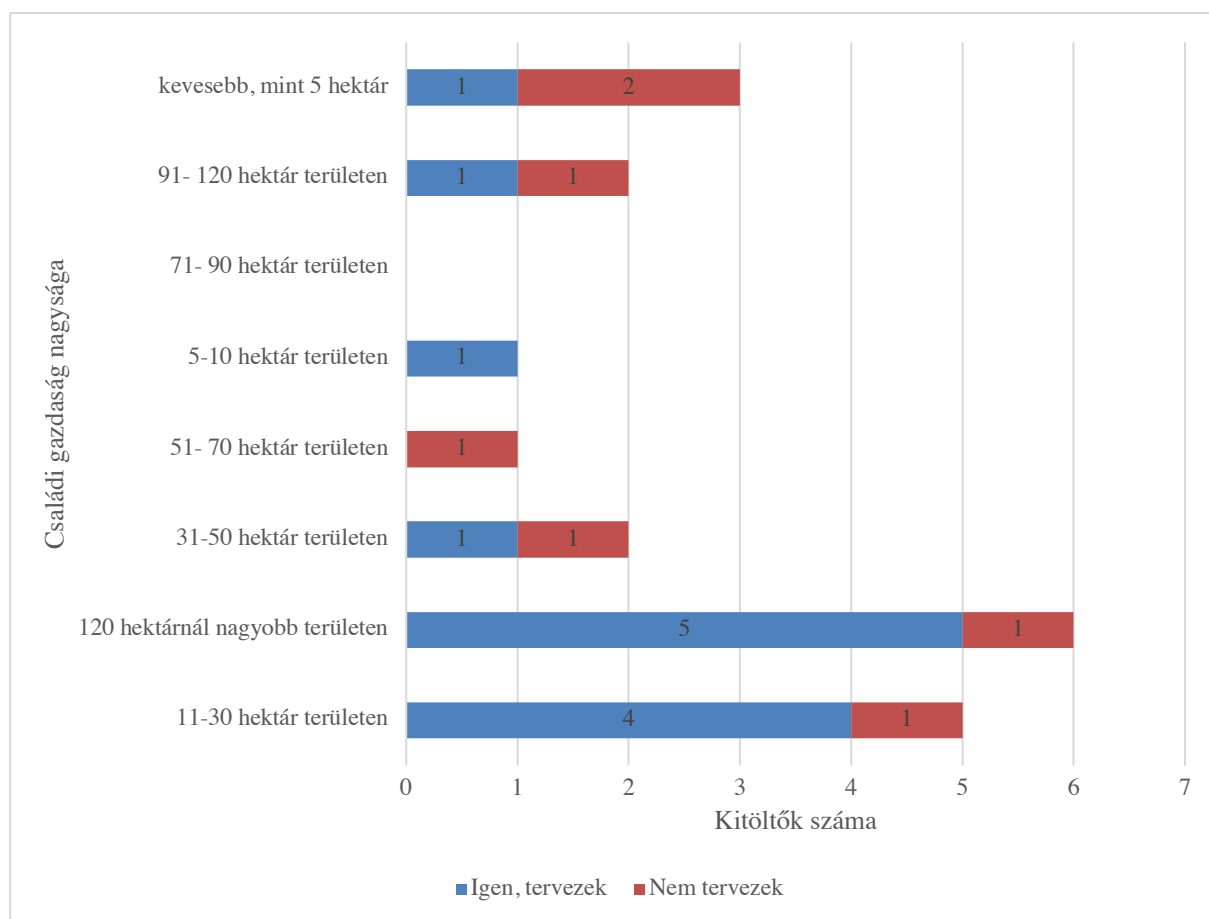
Forrás: saját szerkesztés
n=102

A 18. ábra nagyon összetett, sok adatot és információt le lehet róla olvasni, illetve következtetéseket lehet levonni. Az ábra tartalmazza, hogy mekkora földterület tulajdonosok, melyik (vár)megyéből vettek-e már igénybe támogatást. Ha arra koncentrálunk, hogy hol nem vettek igénybe támogatást, akkor legnagyobb számban Bács-Kiskun vármegyét láthatjuk az ábrán, amit követ Pest vármegye és Fejér vármegye. Szerepel a kimutatásban még kevesebb számban Csanád-Csongrád vármegye, Békés vármegye, Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye, illetve Tolna vármegye.

19. ábra Támogatás igénylésére való hajlandóság vizsgálata

Forrás: saját szerkesztés
n=102

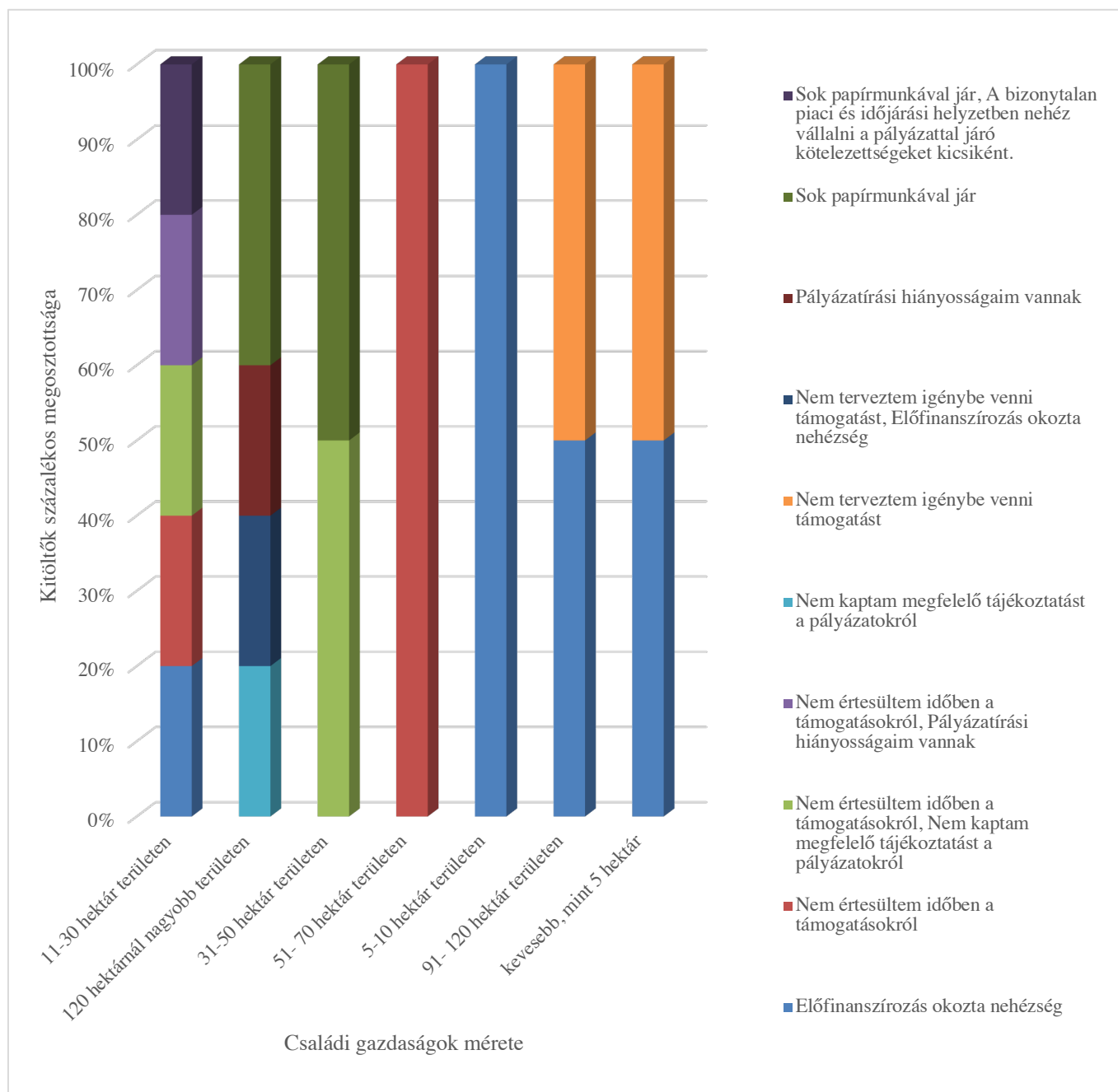
A 20. ábrán pedig azt vizsgáltam a kérdőívemre kapott választok alapján, hogy mi lehetett az ok, amiért nem vettek igénybe támogatásokat. A megoszlást családi gazdaságok mérete szerint csoportosítottam.

Mindenki számára az előfinanszírozás jelent hátráltató tényezőt, legyen az nagy vagy kevesebb földtulajdonnal rendelkező.

20. ábra Támogatásokat nem igénylő gazdálkodók megoszlása

Forrás: saját kutatás

n=102

A kitöltők végzettségére vonatkozó kérdésre a válaszokat a 21. ábrán jelenítettem meg. Kirajzolódni látszik, hogy többségben vannak azok a válaszadók, akik egyetemi/főiskolai végzettséggel rendelkeznek.

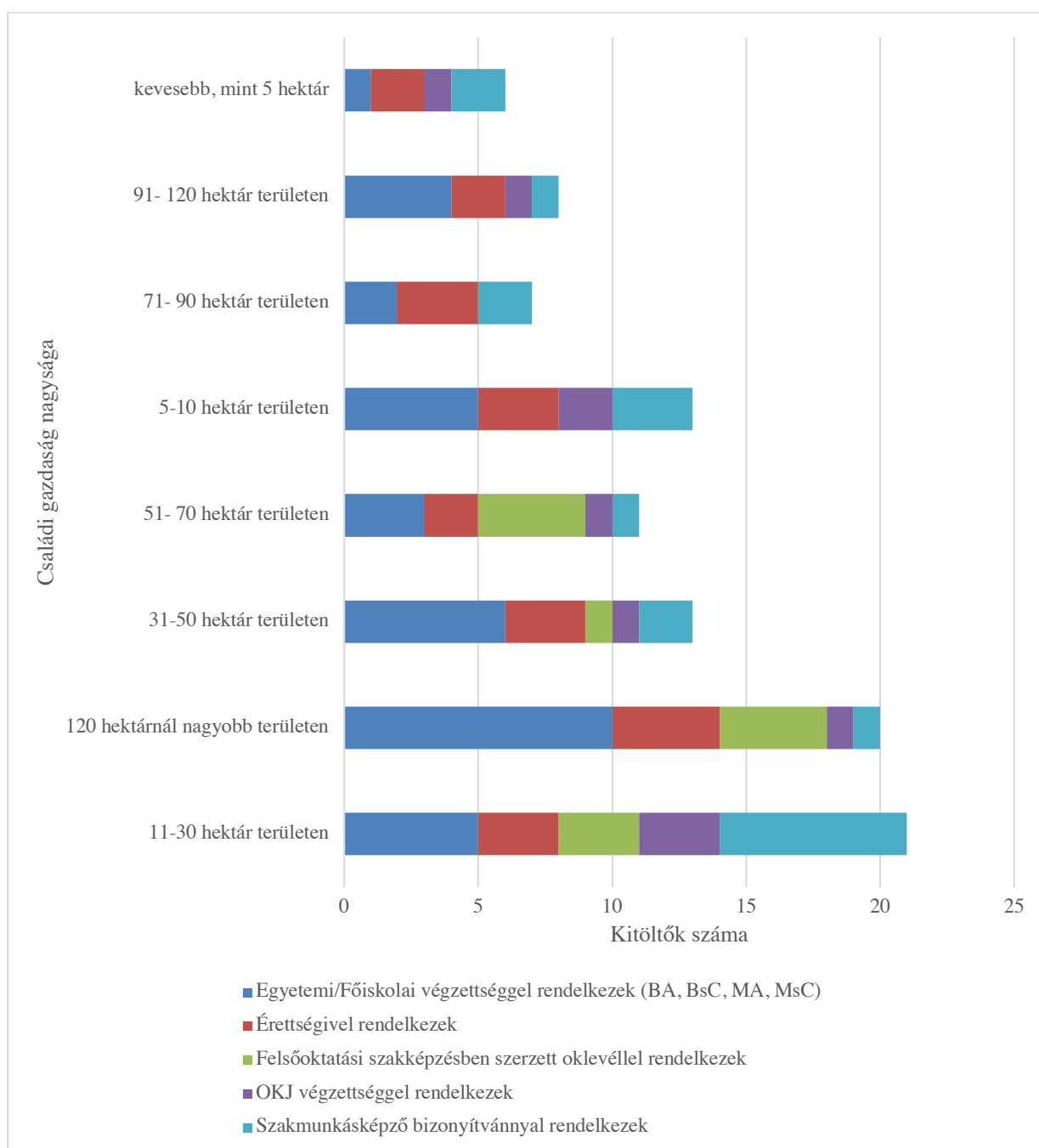
Agárvégzettséggel rendelkezők és a folyamatban lévő agrártanulmányokat folytatók száma magasán túlmutat azokon, akik nem rendelkeznek agrárvégzettséggel. Valószínűsíthető,

hogy akik nem rendelkeznek szakirányú végzettséggel nem látnak el a gazdaságban mindennapi feladatokat, esetleg csak támogatói szerepben lehetnek, vagy visszacsatolnék a 12. számú ábrára, ahol az aktív részvételre vonatkozó adatok találhatóak meg, akkor azt a következtetést lehet levonni, hogy akik nem aktív tagjai a gazdaságnak, azoknak nincsen agrárvégzettsége.

21. ábra Végzettség megoszlása gazdaság méretének függvényében

Forrás: Saját szerkesztés

n=102

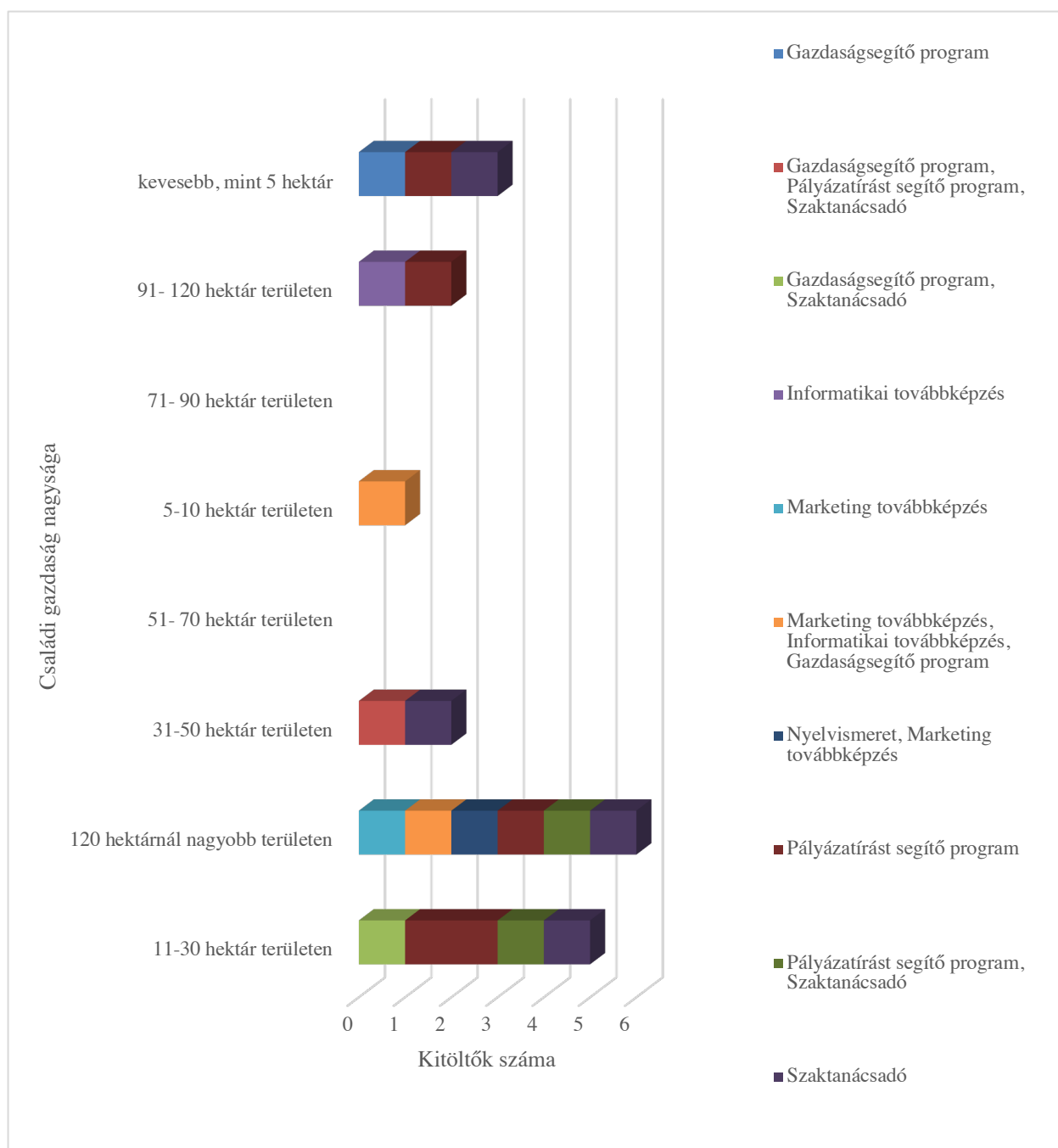

22. ábrán azoknak a tényezőknek a megoszlása látható, hogy mikkel lehetne segíteni a továbbképzést. A legtöbben a szaktanácsadót választották a felsorolt lehetőségek közül. Arra lehet következtetni, hogy a szaktanácsadói rendszeren fejleszteni kell. Javasolnák akár egy fókuszcsoporthoz tartozó interjút, ami során különböző gazdák véleményét lehetne kikérni, hogy miben fejlődhetne a szaktanácsadási hálózat.

22. ábra Továbbképzést segítő tényezők megoszlása

Forrás: saját szerkesztés

n=102

3. KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

A családi gazdaságok helyzetét és fejleszthetőségi alternatíváit vizsgálom. A gazdaságoknak nem csak élelmiszerteremtő szerepe van, hanem e mellett munkahelyeket termet, környezetvédelmi szerepet játszik, hozzájárul a gazdasági fejlődéshez és mindemellett egészségügyi potenciállal is rendelkezik. Ezért gondolom úgy, hogy a fejlesztés egy kiemelt stratégiai cél. A kvóta alapú rendszer is működhetne a családi gazdaságokban de akár az egész mezőgazdaságot érintő területeken is. A mostani inflációval járó áremelkedés és további negatívumok, talán előre tudják lendíteni az emberekben azt, hogy megbecsüljék az élelmiszert, hogy elkezdjenek kiegészítő állásokat vállalni. Kisebb településeken erre adott a mezőgazdaságban való munkavállalás. A munkahelyeken, a kvóta rendszer úgy működik, hogy szabályozzák, milyen összetétel alapján kell megalkotni az alkalmazotti kört. A mezőgazdaság egy kiaknázatlan lehetőség, főleg ha a virágzó oktatási rendszerre is alapozunk. Sok olyan ember van hazánkban, akiknek nincs fedél a fejük felett. Egy számukra kialakított oktatási programmal, a mezőgazdaságot fel lehetne lendíteni. A munkaerőt meg lehetne fogni, és nem szabadna hagyni elveszni.

Mivel eltérő helyzetekben vannak a gazdaságok, ezért differenciált vizsgálatot és megközelítést igényel. Minden gazdasági ágazatnak, vármegyének, családi gazdaságnak, más-más igényei vannak a fejlődéshez.

A magyar termőföldek minősége, a természeti adottságok a termelésnek kedveznek.

Javasolnám a gazdák informatikai továbbképzését. Rengeteg olyan program áll már rendelkezésre, aminek a használata a mindennapokat egyszerűsítene a gazdák számára, de a nem megfelelő informatikai háttértudás miatt elzárkóznak a digitalizáció nyújtotta előnyöktől. Mindemellet, sokkal elérhetőbb és

Mindenképpen szükségesnek gondolom a hazai támogatásokat és támogatási rendszer újra gondolását, fókuszcsoporthoz interjúk, kutatások alapján. Az eredmények szerint igazítani lehetne a rendszert a valódi hazai családi gazdálkodók igényeihez. Fontosnak tartom, hogy alakuljon ki egy fórum, ami mindig kerüljön aktualizálásra, ahol a gazdák merhetnek kérdezni, és rövid időn belül választ kaphatnak vagy szakértőtől, vagy a fórum tagjaitól. A fórum nagy figyelmet igényel a szerkesztők részéről, de az információáramlást meg tudja könnyíteni, hiszen egy üzeneten belül tudná értesíteni a gazdákat, akik a fórum alatt egyben fel is tehetnék a kérdéseiket, így nem az ügyfélszolgálatot vagy a telefonos kapcsolatokat terhelnék le. Egyben és strukturáltan tudnának kommunikálni mindenkivel. A naprakész és biztos forrásból származó

információ értéke annyira felértékelődött, hogy az az egyik legfontosabb tényező manapság mindenki számára.

Mindenféleképpen egy olyan rendszerben gondolkodnék, ahol össze lehet az azonos érdeklődési körökkel rendelkező tagokat hozni.

A háborús helyzet, és a világban történő folyamatos változások miatt a magyar gazdaságokra való alapozás és a gazdaságok fejlesztése, modernizálása felértékelődött.

A családi gazdaságok, azt az előnyt is kihasználhatják, hogy egy különleges környezetben dolgozhatnak. Télen kevés százalékuk rendelkezik bevétellel, és erre lehetne egy fejlesztési lehetőséget létrehozni. A COVID-19 járvány miatt a belföldi turizmus felerősödött, és felfedezték, hogy hazánkban is lehet a kikapcsolódás különböző formáit igénybe venni. A falusi turizmussal a nők és a gyermekek nagyobb százalékban történő bevonása is megoldott. Ami másnak megszokott pl.: traktor vezetés, lovaskocsizás, disznótor stb., lehet hogy egy másik rétegnek vágya. Erre építve és a meglévő erőforrásokat felhasználva a téli időszakban a bevétel megoldott lenne, könnyebben lehetne munkaerőt találni, hiszen a foglalkoztatás egész évre megoldott lehetne. Ezeket továbbfejlesztve vendégéjszakákat is tudnánk generálni, és a településeken található szolgáltatói réteg bevétele is emelkedhetne.

4. ÖSSZEGZÉS

A szakdolgozatomban a családi gazdaságok helyzetével és fejleszthetőségi alternatíváival foglalkozom.

A családi gazdaságok az évek alatt nagy változásokon mentek keresztül és a jövő évben is törvényi változás vár a területre. A Nemzeti Agrárgazdasági Kamarával folytatott interjúm során közölt adatok alapján a 2020-as évben kiadott rendelet is lemorzsolódást és fehéredést jelentett a családi gazdaságokban. Az elmúlt 5 év távlatában nyújtott támogatási formákba kaphattam betekintést. Ezeket az adatokat összehasonlítottam a kérdőívem által kapott adatokkal. A szaktanácsadási rendszer térítésmentes és térítés ellenében igénybevehető, meglátásom szerint a kutatásomban tett javaslatok megvalósításával a gazdálkodók számára sokkal kedvezőbb rendszert lehetne kialakítani.

Magyarországon a mezőgazdaság, állattenyésztés meghatározó volt a múltban. Sajnos a jelenben egyre csökken és drágul az a terület, amin folytatható gazdasági tevékenység.

Kutatásom célja az volt, hogy rávilágítsak a családi gazdaság fejleszthetőségi lehetőségeire, támogatási rendszerükben lévő problémákra. Fel szerettem volna tární a kérdőíves vizsgálatommal, hogy milyen területekre kellene nagyobb hangsúlyt fektetni. Szerintem többet kellene foglalkozni központilag a családi gazdaságokkal, mert egy olyan összetartó erő van a családokban, amit ki lehetne használni. A támogatottságukkal és a fejlesztésükkel családok megélhetését is tudnánk biztosítani.

Az irodalomfeldolgozásomban részletesen elemeztem a családi gazdaságok kialakulását, majd a támogatási rendszerének a kialakulását, és a jelentőségét is.

Vizsgáltam a jelenlegi hazai gazdálkodók agrárvégzettség és az iskolai tanulmányaiknak a szintjét, illetve az utánpótlás oktatásának a számszerű adatait. Összefüggést vizsgáltam a hazai és az EU-ban működő mezőgazdasági folyamatokban résztvevő nők és férfiak arányát.

Primer kutatásom részeként strukturált interjúk során feltártam a magyar családi gazdaságok helyzetét és jövőjét.

Mindent összefoglalva kutatásom során a családi gazdaságok kialakulásától eljutottam, hogy milyen fejlesztéseket kell eszközölni annak érdekében, hogy sokkal „ügyfélközpontúbb” támogatási rendszer alakulhasson ki.

FORRÁSOK

ec.europa.eu, 2019. A közös agrárpolitika célja, Elérhető: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_hu

(Hozzáférés dátuma: 2022.05.25.)

nak.hu, 2022. A mezőgazdasági őstermelő adózása 2022, Elérhető: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwjy0dGX9f33AhURO-wKHVSHDPUQFnoECAQQAQ&url=https%3A%2F%2Fnav.gov.hu%2Fpfile%2Ffile%3Fpath%3D%2Fugyfeligiranytu%2Fnezzen-utana%2Finf_fuz%2F2022%2F06_A_mez_gazdasagi_stermel_adozasa_20220131.pdf&usg=AOvVaw18qZPPqEMORwO8pg7K5Y0M (Hozzáférés dátuma: 2022.05.26.)

Horváth József–Komarek Levente (2020): *A világ mezőgazdaságának fejlődési tendenciái* [Digitális kiadás.] Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634546030> Letöltve: https://mersz.hu/hivatkozas/m766avmf_13_p16#mf_13_p16 (Hozzáférés dátuma: 2022. 08. 31.)

Mizik Tamás (szerk.) (2018): *Agrárgazdaságtan II.* [Digitális kiadás.] Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634541875>

Letöltve: https://mersz.hu/hivatkozas/dj335agt_61_p13#dj335agt_61_p13

(Hozzáférés dátuma: 2022. 08. 31.)

Mizik Tamás (szerk.) (2018): *Agrárgazdaságtan II.* [Digitális kiadás.] Budapest: Akadémiai Kiadó. - A mezőgazdasági üzemtípusok tipológiája <https://doi.org/10.1556/9789634541875>

Letöltve: https://mersz.hu/hivatkozas/dj335agt_61_p13#dj335agt_61_p13

(Hozzáférés dátuma: 2022.08.31.)

ksh.hu, 2022. A családi gazdaságok munkaereje (1990-2007) Elérhető: https://www.ksh.hu/docs/hun/eurostat_tablak/tab1/tag00021.html?lang=hu

(Hozzáférés dátuma: 2022.09.01.)

Nagy, 2019. A családi gazdálkodás jelene és jövője. Agroforum [online] Elérhető: <https://agroforum.hu/lapszam-cikk/a-csaladi-gazdalkodas-jelene-es-jovoje/>

(Hozzáférés dátuma: 2022.09.01.)

Országgyűlés Hivatala 2017/45., Egyéni gazdaságok [online] Elérhető: https://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_45_egyeni_gazdasagok.pdf/cc17b064-e708-472e-b893-521abc302770 (Hozzáférés dátuma: 2022.09.05.)

ksh.hu, 2020. Az agrárágazat hitelállománya (2018-2020) Elérhető: https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_evkozi/e_omc001b.html (Hozzáférés dátuma: 2022.09.12.)

Olajos I., 2008. A vidékfejlesztési jog kialakulása és története, Miskolc, 2008, Novonti Kiadó Elérhető: <http://real.mtak.hu/91675/1/avidekfejlkialakulasa-noovotni-2008-OI.pdf> (Hozzáférés dátuma: 2022.10.10.)

Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, Közvetlen Támogatások – Gazdálkodói kézikönyv, 2016. [online] Elérhető: <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/576-kozvetlen-tamogatask-kezikonyv/file> (Hozzáférés dátuma: 2022. 10. 10.)

consilium.europa.eu, 2022. A 2023–2027-es időszakra szóló közös agrárpolitika Elérhető: [HTTPS://WWW.CONSILIUM.EUROPA.EU/HU/POLICIES/CAP-INTRODUCTION/CAP-FUTURE-2020-COMMON-AGRICULTURAL-POLICY-2023-2027/](https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/cap-introduction/cap-future-2020-common-agricultural-policy-2023-2027/) (Hozzáférés dátuma: 2022. 10. 10.)

kormany.hu, 2022. Közös Agrár Politika 2023-2027 Nemzeti Stratégiai Tervének kivonata Elérhető: <https://kormany.hu/dokumentumtar/kozos-agrar-politika-2023-2027-nemzeti-strategiai-tervenek-kivonata> (Hozzáférés dátuma: 2022.10.11.)

2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról. Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300122.tv#ljb0id5a7f> (Hozzáférés dátuma: 2022. 10. 17.)

nak.hu, családi gazdaságok reformja, 2020. [online] Elérhető: <https://www.nak.hu/kiadvanyok/kiadvanyok/3553-csaladi-gazdasagok-reformja-tajekoztato-kiadvany-a-csaladi-gazdasagokrol-szolo-torvenyrol/file> (Hozzáférés dátuma: 2022.10.17.)

2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról Elérhető: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000123.tv> (Hozzáférés dátuma: 2022. 10. 17.)

Balaton Károly–Tari Ernő (szerk.) (2016): Stratégiai és üzleti tervezés [Digitális kiadás.] Budapest: Akadémiai Kiadó

<https://doi.org/10.1556/9789630598781> Letöltve: https://mersz.hu/hivatkozas/dj114seut_39_p6/#dj114seut_39_p6 (Hozzáférés dátuma: 2022. 10. 18.)

Németh, B., 2022. Interjú Németh Bálint pályázati szakértővel. Interjúztató Rác Barbara. [interjú] Budapest, szeptember 15.

ikk.hu, 2022. Gyakori kérdések. [online] Elérhető: <https://ikk.hu/gyik> (Hozzáférés dátuma: 2022. 10. 20.)

real.mtak.hu, 2019. Nők helyzete a mezőgazdaságban [online] Elérhető: [2019_2_AGR_015_Koszegi.pdf \(mtak.hu\)](https://real.mtak.hu/2019_2_AGR_015_Koszegi.pdf) (Hozzáférés dátuma: 2022. 10. 25.)

TÁBLÁZATOK, ÁBRÁK JEGYZÉKE

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. ábra A családi gazdaságok támogatási rendszerének kutatási sémája.....	3
2. ábra A gazdaságok családi munkaereje	5
3. ábra Mezőgazdasági üzemek az Európai Unióban (2013)	7
4. ábra Agrártámogatások és agrárfinanszírozás kialakulása	9
5. ábra A KAP finanszírozása	10
6. ábra Gazdálkodási formák átalakulása	15
7. ábra Agrárszakképzési Centrumokban tanuló diákok száma (fő)	23
8. ábra Agrárminisztérium által felügyelt szakképzési jegyzék szerinti szakmák (fő).....	24
9. ábra Agrárminisztérium által felügyelt OKJ-s szakképesítések (fő)	25
10. ábra Családi gazdasági forma szerint a terület megoszlása (ha)	29
11. ábra Gazdasági tevékenység szerinti megoszlás	30
12. ábra A gazdaságokban való aktivitás vizsgálata	31
13. ábra Családtagok aktív részvételének és a gazdasági formának összefüggési vizsgálata .	32
14. ábra A gazdaság nemek szerinti megoszlása	33
15. ábra A férfi és a női gazdák aránya Magyarországon és az EU 28 tagállamában (fő) (2018-as adatok alapján)	34
16. ábra Precíziós gazdálkodásra való átállási szándék kimutatás	35
17. ábra Támogatás igénybevételére vonatkozó kérdés vizsgálata.....	36
18. ábra Támogatás igénybevételének területi és nagyságrendi megosztottsága	37
19. ábra Támogatás igénylésére való hajlandóság vizsgálata	38
20. ábra Támogatásokat nem igénylő gazdálkodók megoszlása.....	39
21. ábra Végzettség megoszlása gazdaság méretének függvényében	40
22. ábra Továbbképzést segítő tényezők megoszlása	41

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

<i>1. táblázat A mezőgazdasági üzemtípusok tipológiája</i>	<i>4</i>
<i>2. táblázat A válaszadók életkor szerinti megoszlása.....</i>	<i>17</i>
<i>3. táblázat Stratégiák kialakítása a SWOT-elmezés segítségével</i>	<i>18</i>
<i>4. táblázat A családi gazdaságokra épülő kutatás tematikája</i>	<i>20</i>
<i>5. táblázat: Magyar családi gazdaságok SWOT analízise</i>	<i>21</i>

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: Nemzeti Agrárgazdasági Kamara - Németh Bálin pályázati szakértővel készített interjú kérdései:

1. Hány darab őstermelő, őstermelők családi gazdasága és családi mezőgazdasági társaság van hazánkban?
2. Hány családi gazdaság morzsolódott le vagy alakult át az új szabályozások után?
3. Hány db családi gazdaság kapott állami támogatást évekre bontva 5 év távlatában?
4. Milyen típusú támogatások voltak, amit a családi gazdálkodók kaptak?
5. Milyen jövőbeni támogatásokra számíthatnak a családi gazdálkodók?
6. Mennyi volt a megvalósulatlan és a visszamondott támogatás?
7. Van-e rendszeres szaktanácsadás és az mire irányul?

2. számú melléklet: Családi gazdálkodók szerepe a magyar mezőgazdaságban nevezetű kérdőív kérdései:

1. Ön melyik családi gazdasági formának a tagja?
2. Kérem válassza ki, hány tagja van a családi gazdaságuknak?
3. Ön mióta tagja a családi gazdaságnak?
4. Milyen gazdasági tevékenységet folytat?
5. Mekkora területen folyik a gazdálkodás?
6. Tervezi bővíteni a gazdaságát a következő 5 évben?
7. A család tagjai aktívan részt vesznek a gazdálkodási tevékenységben?
8. A generációváltás okoz Önnek nehézséget?
9. Tagja a gazdaságának 28 év alatti személy?
10. Tagja a gazdaságának nő?
11. Folytat Ön precíziós gazdálkodást?
12. Vettek már igénybe támogatást?
13. Milyen támogatásokat vettek már igénybe, ami szorosan kapcsolódott a gazdasági tevékenységükhöz? (több válasz is megjelölhető)
14. Mi volt az oka, hogy nem vettek igénybe támogatást?
15. Mik azok a tényezők, amik segítenék az Ön továbbképzését?
16. Terveznek a jövőben támogatást igénybe venni?
17. Milyen támogatást venne Ön szívesen igénybe?
18. Az Ön neme?
19. Hány éves Ön?
20. Ön milyen településformán él?
21. Ön melyik vármegyében folytat gazdasági tevékenységet?
22. Kérem válassza ki a legmagasabb iskolai végzettségét!
23. Rendelkezik Ön agrárvégzettséggel?

3. számú melléklet: Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal - Majer Zoltán
Főosztályvezető Úrral készített interjú kérdései:

1. Mennyi aktív tanulója van az egyes Agrárszakképzési Centrumoknak?
2. Milyen megoszlás van az „új” szakmajegyzékes szakmára vonatkozóan?
3. Milyen megoszlás figyelhető meg a „kifutó” Országos Képzési Jegyzékes (OKJ) szakképzés vonatkozásában?

HALLGATÓI NYILATKOZAT

NYILATKOZAT

a szakdolgozat¹ nyilvános hozzáféréseiről és eredetiségéről

A hallgató neve:	Rácz Barbara
A Hallgató Neptun kódja:	DPJIM5
A dolgozat címe:	Családi gazdaságok helyzete és fejlesztési alternatívái
A megjelenés éve:	2024
A konzulens intézetének neve:	Vidékfejlesztés és Fenntartható Gazdaság Intézet
A konzulens tanszékének a neve:	Befektetési, Pénzügyi és Számviteli Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumba. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumban.

Kelt: 2024. november 10.

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törölendő.

KONZULENSI NYILATKOZAT

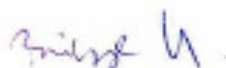
NYILATKOZAT

Rácz Barbara (hallgató Neptun azonosítója: DPJIM5) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védelemre **javaslom²**.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem³

Kelt: 2024. november 10.

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.